

מעמקים

מעובד מתוך שיעורי הרב יצחק שפירא
ראש ישיבת 'עוד יוסף חי'

בס"ד | פרשת חיי־שרה | תשפ"ה | גיליון 23

לכבוד כ'
חשוון – ענייני
עבודת ה' עם הרבי
הרש"ב

(עבודת בן
ועבודת עבד, עמוד 27.
הערות על קונטרס

איך להרגיש
שאני באמת לא רוצה
את התאוות, לא
בכאילו

(פרק
בעבודת ה' (3) עמוד
14)

איך אפשר
להכין נשיאת הפכים
וכיצד העניין הזה
מוציא את הניצוץ
מהאיסלאם?

(פרק בעבודת ה' (2)
עמוד 4)

שירדוך בעצימת עיניים

לשירדוך של יצחק ורבקה אפשר לקרוא 'שירדוך בעצימת עיניים', האם כך טוב להתחתן? מדוע התורה מאריכה כל כך בסיפור זה? ההתבוננות בסיפור השירדוך של יצחק ורבקה, מלמדת אותנו מסר חשוב לחיי הנישואין.

זאת רק את בני לא תשב שמה', אברהם אבינו דורש שגם הכלה תלך אחרי אליעזר אל הלא נודע.

כאשר אליעזר מגיע לארם נהריים, הוא לא מתחיל לחפש לברר ולבדוק מי הכלה המיועדת לאדונו, במקום זאת הוא נושא תפילה לה' אלוקי אברהם, תולה את גורל אדונו בתנאי שהנערה תיענה לבקשתו ותאמר 'שתה וגם גמליך אשקה'. בהמשך שוב אנו רואים את ההליכה אל הבלתי נודע, כאשר העבד שם את הצמידים על ידה ואת הנזם על אפה, בלי לדעת אם ההורים שלה רוצים ואם באמת השירדוך הגון. מיד לאחר מכן במקום לדבר על ליבה אליעזר עומד ומודה לה' על הנס הגלוי שהוא עושה עמה ורבקה מאוד מתפעלת ממעשהו זה. כאשר רבקה חוזרת לביתה היא מספרת על העבד ואומרת 'כדברים האלה אמר לי העבד', היא מתפעלת מהיותו בטל לגמרי לה' ותלוי בו לגמרי, מודה לו בלי לשים את הדגש עליה ועל תגובתה.

גם כאשר רבקה הולכת אחרי אליעזר, היא הולכת בלי כל שאלה אל הבלתי נודע. כאשר יצחק לוקח אותה לאשה הוא מביאה האוהלה, ורק לאחר מכן ויאהבה, קודם כל הוא נכנס לקשר ורק לאחר מכן באה האהבה.

לאורך על הפרשה כולה אנו רואים שכל הנוגעים בדבר הולכים על הקשר בעיניים עצומות, מתמסרים מאוד לקשר ומתוך ההתמסרות המוחלטת הזו ה' מסדר את העניינים שהשירדוך יעלה יפה.

פרשת השבוע פרשת חיי שרה, עוסקת בעיקר בשירדוך של יצחק אבינו ורבקה אמנו. נראה שהתורה מאוד מעריכה את השירדוך המיוחד הזה, ולכן היא מתארת אותו באריכות גדולה ולפרטי פרטים. כעת עלינו לשאול, מה מיוחד כל כך בשירדוך של יצחק ורבקה?

להתחתן בהתמסרות גמורה

כאשר נתבונן כיצד נעשה השירדוך בין יצחק לרבקה, נגלה דברים רבים מפתיעים ומעניינים. דבר ראשון נשים לב מיהו 'השדכן', להפתעתנו נגלה שהוא לא אחר מאשר אליעזר עבד אברהם. בפשט הפסוקים לא כתוב שהיה זה אליעזר, בפשט הפסוקים כתוב רק עבד אברהם. חז"ל מלמדים אותנו שהיה זה אליעזר, אך נראה שהתורה רצתה להדגיש לנו את היותו עבד ולכן היא קראה לו רק 'עבד אברהם'. העבד שונה מבן חורין באופן מהותי, בעוד בן החורין חופשי לעשות כרצונו, העבד כפוף לאדונו ובעצם הוא באופן תמידי מבטל את רצונו בפני רצון אדונו. כפי שנראה בהמשך, גם בשעת בחירת השירדוך אליעזר-העבד מתנהל בצורה כזו שרק רצון ה' מנהל אותו.

אך לפני שנכנס לפרטי ההתנהגות של אליעזר עבד אברהם, נראה שבשירדוך זה גם אברהם אבינו בוחר ללכת על הלא ידוע, לבטל את רצונותיו בבחירת כלה לבנו, כך שהוא מוסר את היקר לו מכל – ביד עבדו. התנאי היחיד של אברהם אבינו הוא 'ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבעתי

כאשר רבקה מחליטה ללכת עם אליעזר, אנו רואים פסוק שסותר את עצמו. 'ותקם רבקה ונערתיה ותרכבנה על הגמלים ותלכנה אחרי האיש, וייקח העבד את רבקה וילך', מצד אחד כתוב ותקום רבקה ונערתיה ותלכנה אחרי האיש, ומצד שני כתוב שאליעזר הוא זה שלוקח את רבקה. רבקה מצידה מרגישה שהיא מתמסרת לקשר, אבל באמת מה שגרם לה להתמסר זה הביטול המוחלט לה' שאליעזר הראה לה. היא מצידה הרגישה שהיא רוצה ללכת על הקשר הזה בכל מקרה, אבל באמת ההתמסרות המוחלטת של אליעזר להשגחת ה' היא זו שמשכה אותה. אליעזר כל הזמן מתנה את ההצלחה שלו ברצון ה' הוא אומר ללבן ובתואל תנו לי את האשה כי ה' הצליח דרכי ואם לא - אלך על הימין או השמאל. מבחינת אליעזר הכל צריך ללכת חלק כי דווקא אז הוא מרגיש שמה' אשה לאיש. אם משהו לא מסתדר, כנראה זה לא השידוך המתאים. רבקה רואה את התנהלותו של אליעזר, וכך הוא מושך אותה ללכת אחריו.

את הרצון של אליעזר שכל צעד בדרכו יהיה מלווה בהשגחת ה', ניתן להסביר בשתי צורות. אפשר לומר שכאשר האדם הולך להתחתן הוא מרגיש שהוא נכנס למשהו שגדול עליו, הוא צריך כח כדי לבחור, וכאשר הוא מרגיש שהכל בהשגחה ה' נותן לו את הכח הנדרש. אך אפשר לצייר זאת קצת שונה, בדרך כלל כדי שהאדם יתמסר למשהו הוא צריך סיבה טובה, רק לה' האדם מתמסר בלי כל סיבה. כאשר אני מרגיש שאת השידוך ה' עשה, זה נותן לי את המסגרת ואת היכולת להתמסר כולי לקשר. אליעזר רוצה שיצחק ורבקה ילכו על הקשר עד הסוף, לכן הוא מתפלל שה' יראה שמה' אשה לאיש כך שבני הזוג יוכלו ללכת על הקשר בכל הכוח. **ההשגחה שיש בקשר**

נותנת את הכח לבחור, אך מעבר לזה היא מאפשרת את ההתמסרות המוחלטת לבן הזוג.

אין ארור מדבק בבורך

חז"ל אומרים שכאשר אברהם שלח את אליעזר, אליעזר ביקש מאברהם שיצחק ישא את ביתו של אליעזר. אברהם לא הסכים בטענה ש'בני ברוך ואתה ארור (זרע כנען) ואין ארור מדבק בבורך'. לפי מה שנכתב לעיל ראינו שגם אברהם יצחק ורבקה וגם אליעזר מהמרים על הקב"ה. כולם הולכים על הקשר מתוך ההתמסרות גמורה בלי לדעת מה מצפה להם. כולם החליטו מראש שהשידוך הזה הוא השידוך המוצלח וכך השידוך יוצא לאור. אם כך, במה שונה אליעזר מהאבות? מדוע אין בתו של אליעזר יכולה להתחתן עם יצחק?

כפי שנכתב ההבדל בין עבד לבין בן חורין הוא האם רצונותיו שלו נוכחים או שאינם נוכחים. העבד מבטל את רצונו לגמרי לכן מבחינתו העיקר הוא ההתמסרות המוחלטת לאדונו. כך גם אצל עבד אברהם ששמו לא מוזכר בפרשה, מבחינתו העיקר הוא ביטול הרצון. ממילא העבד נקרא ארור, תמיד נשאר אצלו איזה טעם מר בפה, לפיו האדם לא יכול להתענג מההתמסרות שלו לה'. אצל האבות הקדושים ההתמסרות בטלה בתוך התענוג מהקשר, הקשר עם ה' כל כך משמח אותם כך שכאשר הם מתמסרים לה' ולהנהגתו הם מתלהבים מאוד ממה שה' מזמן להם, וההתמסרות של האדם נמצאת בתוך המתיקות שיש לו מהדבקות בה'. אברהם רוצה שהרצון של האדם יהיה נוכח, כך הוא יראה וירגיש שיש הרבה תענוג בהתמסרות שלו לה'.

יצחק ורבקה יעקב ורחל

בעוד אצל יצחק ורבקה הקשר נבנה מתוך התמסרות ובלי כל תקלות, אצל יעקב אבינו נראה שהעסק עובד אחרת. יצחק אבינו קודם מתחתן, ורק לאחר מכן מכיר את אשתו ואוהב אותה. יעקב אבינו

קודם כל נמצא זמן רב בבית לבן, הוא מכיר היטב את רחל והוא מתאמץ מאוד כדי לקחת אותה לאישה.

שני סוגי השידוכים של יצחק ושל יעקב, מצביעים על שני רבדים שונים המרכיבים את הקשר הזוגי. ישנו את הרובד שהשידוך של יצחק ורבקה מבטא, הוא הרובד בו אנו הולכים על הקשר בעיניים עצומות ומתמסרים אליו לגמרי, מכח התמסרות ודאית זו הקשר נבנה. רובד זה הוא הבסיס של הקשר, כאשר יש לנו את הרובד הזה בצורה בריאה יש לנו את הכח לבנות קשר בריא וטוב. הקשר של יעקב אבינו מבטא את הרובד שבא על גבי הרובד של יצחק אבינו, הרובד בו אנו צריכים לעבוד ולהתאמץ הרבה כדי שהקשר יעלה יפה. צריך לטרוח, לדון, ליישב את ההדורים, לפרנס ולגדל ילדים, כדי שהחיים יתנהלו כמו שצריך.

בפרשתנו התורה מאריכה מאוד בסיפור של השידוך של יצחק ורבקה, כך היא מלמדת אותנו שהבסיס של הקשר צריך להיות בסיס של התמסרות. פעמים רבות דווקא לפני הנישואין ובתחילתם מרגישים חזק יותר את החלק של ההתמסרות; אנו הולכים על הקשר מאוד חזק וזה מה שמחזיק אותנו. אחרי החתונה כאשר מגיעים הילדים וסתם טרדות החיים, החלק של יעקב אבינו בו אנו צריכים להתאמץ, נהיה נוכח יותר. ככל שנצליח להנכיח בזמני השיגרה והעומס את החלק העמוק יותר בו אנו הולכים על הקשר בלי פשרות ומתמסרים לגמרי לקשר בינינו, כך יהיה לנו יותר כח לעמול על הקשר ולבנות אותו כמו שצריך. ככל שנרגיש יותר שמה' אשה לאיש, שהוא סיבב את השידוך בין איש לאשתו, כך יהיה לנו יותר כח להתמסר לקשר וממילא גם לקבל ממנו כח.

פרק בעבודת ה' (2)

"מידך נתנו לך" הכוונה כאילו לקחתי מיד אחת והעברתי ליד השנייה...*

למה אני מדגיש את זה? בגלל שאני מרגיש שאם אני לא אומר שאני נתתי, אם אני לא מייחס את מה שאני עושה לעצמי בכלל – אז אני לא יעשה כלום. אם הכל מידך, והכל נותנים לך – אז חבל על המאמץ, מה הרווחנו?... לכן חשוב לי להדגיש שיש פה סתירה: אני כן עושה, ובכל אופן אני אומר שאני לא עושה. אם אני לא יגיד פה את הסתירה – תהיה בעיה, כדי לצייר נכון אני צריך להגיד סתירה. כדי שיהיה לי דחף לעשות אני צריך להגיד שאני

כשעושה טוב איננו משלו, אלא "תן לו משלו שאתה ושלך שלו".

חשוב לשים לב שיש כאן סתירה

אלו משפטים קצת סותרים, גם במילים של הרב יצחק וגם במשנה: "כשעושה טוב איננו משלו" – הוא עושה, ובכל אופן זה לא שלו. כמו כן במשנה (אבות ג, ז) "תן לו משלו שאתה ושלך שלו". המשנה מביאה פסוק שגם הוא מפתיע, "כי ממך הכל ומידך נתנו לך" (דברי הימים א, כט יד). מה זה "מידך נתנו לך"? קשה לצייר זאת בגשמיות.

מהפסוק. במשנה נראה שהנקודה העיקרית הנלמדת מהפסוק היא – "תן לו משלו שאתה ושלך שלו". כלומר "מידך נתנו לך" זה כמו להעביר מצד לצד.

* ניש גם פירוש "מידך" לשון מיעוט, מעט ממה שנתת לנו נתנו לך (ראה מדרש שמואל על אבות שם) אבל לא נראה במשנה שזו הנקודה העיקרית שלומדים

עושה, וכדי שאני יהיה פיקח לא לדבר שטויות אני צריך להגיד שהוא עשה.

המושג "נושא הפכים"

נגיד עוד דבר חשוב כדי שיהיה לי יותר קל: הרבה פעמים מדברים על המושג נושא הפכים. מה רוצים להגיד ב'נושא הפכים'? הרי זה לכאורה משהו מוזר. מה שרוצים להגיד במושג הזה באופן הכי פשוט הוא שהשכל יכול לתפוס דבר והיפוכו. כלומר: השכל יכול להבין שהוא מבין פעם ככה וזה מה שנראה לו, והוא יכול גם להבין הפוך לגמרי, ואז זה ייראה לו אחרת. הוא יכול להבין ששניהם צודקים, הוא יכול להבין ששניהם לא צודקים, הוא יכול להבין שזה צודק וזה לא, והוא יכול להבין שזה צודק וזה לא.

השכל בעצם תופס רק חלק, ולכן בסוף הוא מבין שיש משהו שנושא את ההפכים האלה. כל פעם כאשר השכל נתון במשהו, הוא נתון בחלק אחד, אבל באמת יש משהו יותר מורכב, שכאשר אני רוצה להגיד אותו אני צריך להגיד גם את הדבר וגם את היפוכו. ובעצם אני אומר 'שתיים שהן ארבע', לא רק אותו ואת ההפוך לו, אלא – גם ששניהם נכונים, גם ששניהם לא נכונים, גם שזה נכון וזה לא נכון, וגם שזה לא נכון וזה נכון, ורק ככה אני מצליח לבטא טוב את העניין.

פה זו דוגמא מאוד יפה לכך: מי עושה את המצוות? אני עושה את המצוות או שה' עושה? השכל אומר פעם שזה אני, פעם שזה הקב"ה, פעם שלא יכול להיות שזה שניהם, פעם שחייב להיות שזה שניהם, ורק ככה הוא מצליח להגיד זאת טוב.

² [למה הוא לא פשוט אומר ששניהם נכונים?] כי אף אחד מהם לא תפיסה אמיתית, וממילא שניהם לא נכונים. מה אני יגיד? שאני עשיתי? זה לא נכון. שהקב"ה עשה? זה גם לא נכון. [שניהם נכונים] אבל השכל לא יכול לתפוס ששניהם עשו. כל הסתירות נוצרות לפני שהוא יכול לבטא את זה טוב. להגיד

אם אין את כל ארבע האפשרויות ביחד זה לא יכול להיות טוב.²

זהו נקודה חשובה בלחפוס כמה השכל שלנו הוא מוגבל. בשביל שאני יבטא נכון עניין, אני צריך שיהיה לי את כל הסתירות הללו בראש ורק אז אני מרגיש שבאמת הצלחתי להגיד מה אני חושב על זה.

הרבה אנשים חושבים בדיוק הפוך ממה שאני אומר. חושבים שכאשר אומרים 'נושא הפכים' הכוונה שאני אומר סתירה ואני לא מבין אותה. אך האמת היא שיש פה משהו כזה שכדי להסביר אותו אני חייב להגיד לך בצורה כזו, אע"פ שהשכל רוצה להגיד לך משהו שהוא פשוט לך לגמרי.

ניתן דוגמא פשוטה: נניח אני אוהב משהו, דבר פשוט, האם הכוונה שאני אוהב את עצמי או שאני אוהב אותו? (1) אוהב אותו בלי קשר אלי, (2) קשור רק אלי, (3) אוהב את שניהם, (4) לא אוהב את שניהם. רק אם אני יגיד את כל הרביעייה הזו אני יצליח להגיד את מה שאני באמת מרגיש. אחרת אני לא יבטא את זה נכון. אחרת משהו פה לא יסתדר לי. ככה באופן כללי השכל שלנו עובד.

הבאתי דוגמא פשוטה מאהבה – אדם אוהב, הוא נהנה מזה שהוא אוהב את השני? אם הוא לא נהנה מלאהוב את השני – קשה לקרוא לזה אהבה. אם הוא נהנה – קשה לקרוא לזה אהבה כי זה אגואיזם. מה יצא? שלאהוב הכוונה שהוא גם אוהב את השני וגם לא אוהב את השני וגם שניהם

שניהם הכוונה שזה חצי חצי אני וחצי הוא, להגיד שאי אפשר להגיד שזה אני ואי אפשר להגיד שזה הוא הכוונה שאני רוצה להגיד שרק אני ורק הוא, אז שניהם לא נכונים. אבל אני כן רוצה להגיד רק אני, וזה נכון. וגם רק הוא ולא אני, וזה גם נכון. יוצא שתיים שהן ארבע.

הכוונה שלי? באה מבה השיבנה השורה בכל נפש מישראל.

הרב יצחק רוצה להגיד פה משהו מאוד חשוב: שה' נתן לנו מתנה, "אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו", והמתנה היא שאנו יכולים לעשות טוב לשם שמים. זה חידוש – באופן פשוט אני לא יכול לעשות לשם שמים, וה' נתן לי מתנה שאני יוכל לעשות דברים לשם שמים. אם זה לא היה מתנה ממנו – ממילא זה לא היה יכול להיות לשם שמים. רק בגלל שהוא נתן לי את המתנה שאני יוכל לעשות לשם שמים – לכן זה יכול להיות לשם שמים.

הטוב זה הלשם שמיים

מה החידוש של המשפט השני לגבי המשפט הראשון? נגיד על דרך השלילה, גם כדי שיהיה יותר קל להבין, וגם כדי שיהיה פשוט בנפש: כאשר הוא אומר "תן לו משלו שאתה ושלך שלו", אז נניח נתתי צדקה למישהו, ה' אומר – מאיפה יש לך צדקה לתת לו? אני נתתי לך פרנסה, ואתה עכשיו נותן את זה למישהו אז אל תשווין, כי אני נתתי לך ואתה נתת משלי. כמו אבא שנותן לילד שלו כסף שיתן לצדקה.¹

זו המשמעות של "תן לו משלו, שאתה ושלך שלו". אך כעת הוא מוסיף על כך, ואומר משהו שונה. כהקדמה להבאת המשנה האומרת "תן לו משלו שאתה ושלך שלו", הוא כותב "כשעושה

ביחד וגם שניהם לא. ככה כל דבר. כאשר השכל רוצה להסביר משהו שנמצא בנפש, הוא צריך את כל המורכבות הזו כדי שהוא יכול לבטא בצורה טובה. אחרת הוא לא מסביר את זה טוב. רק כשהוא אומר את כולם – הוא מסביר את זה טוב.

בדרך כלל כאשר מסבירים 'נושא הפכים' חושבים שיש פה משהו שהוא מאוד רחוק ממני, ולכן אני מנסה להסביר אותו ואני לא מצליח כי הוא מאוד רחוק ממני. הוא נושא הפכים, ואני בכלל לא מבין מה קורה פה... אבל באמת עיקר נשיאת הפכים הוא להסביר הפוך: אני מנסה להסביר את הנפש שלי ואני מגלה שהשכל חייב להגיד דבר והיפוכו, ורק אז הוא מצליח לבטא הכי טוב בצורה שכלית את מה שנמצא בפנים. בלי זה אי אפשר לבטא טוב. מה שנמצא בפנים הוא כמס, וכאשר אני בא לגלות אותו החוצה אני מגלה אותו בחתיכות. אני חותך אותו לחתיכות, וכל חתיכה היא עוד צורה של הביטוי. אז ככה זה גם פה. זה יעזור לנו להבין את מה שהוא אומר פה: "כשעושה טוב איננו משלו אלא תן לו משלו שאתה ושלך שלו".

מאיפה באה הכוונה לש"ש?

**פעולת הטוב לשם
שמים ולקיום רצונו יתברך
נקודת הוא דיבר על כך
שכאשר אני עושה טוב זה
לא משלי, ופה הוא מדבר
על הכוונה שלי לשם שמים.
הוא מסביר: מאיפה באה**

לו האוהב ישראל שכאשר הוא היה בשמים ורצה לרדת למטה אז רצו שיהיה לו הרבה כסף כדי שיוכל לפעול את כל מה שצריך, אז הוא אמר שאם יהיה לו הרבה כסף הוא לא יוכל ללמוד ולהתפלל ולהשפיע כמו שצריך, אז הוא חילק את זה. הוא אמר לאותו גביר "חילקתי גם לך, אבל עכשיו שאתה לא עושה עם זה מה שהייתי צריך אז לקחתי לך ונתתי למישהו אחר..."

¹ יש סיפור נדמה לי על האוהב ישראל מאפטא שפעם הגיע אליו אחד שהיה צריך צדקה, אז הוא שלח אותו לאיזה גביר שייתן לו סכום מאוד נכבד, ואותו גביר לא רצה לתת כזה סכום נכבד. אחרי כמה זמן הגביר ירד מנכסיו. אני חושב שהוא בא לאוהב ישראל ותמה למה ישנה כזו קפיצת ערך כדי כך שהוא היה צריך לרדת מנכסיו. בתשובה לתמיהתו ענה

טוב איננו משלו". אך מה הכוונה "כשעושה טוב"? מהו ה"טוב" הזה? ה"לשם שמים". זה ה"טוב".

הטוב אינו זה שנתתי את הצדקה, ואני אומר שהכסף הזה שייך לקב"ה. זה גם נכון, אבל הווארט העיקרי פה הוא שאם אתה עושה זאת בגלל שיש לך אינטרס – זה לא נקרא "עושה טוב", עשיית בגלל אינטרס. כל מה שאתה עושה, אם אתה לא עושה את זה בגלל שאתה באמת עושה לשם שמים – אז אתה עושה את זה לא טוב, אתה עושה את זה גרוע. כאשר אתה עושה טוב, כלומר לשם שמים, אז הוא אומר שזה לא משלך. כי זה לא יכול להיות משלך. איך זה יכול להיות משלך, שאתה תעשה לשם שמים? הרי אם זה משלך, זה מיד הופך להיות חלק מאינטרסים שלך. אלא שיש לנו מתנה מיוחדת שהקב"ה נתן לנו, שאנחנו יכולים לעשות משהו לשם שמים. זה מה שהוא מתכוון כשהוא אומר "כשעושה טוב איננו משלו", שכאשר הוא עושה פעולת הטוב לשם שמים הרי זה מכח השכינה ששורה בכל נפש מישראל.

כיצד הרב יצחק למד את המשנה

כלומר: איך הרב יצחק קורא את המשנה "תן לו משלו שאתה ושלך שלו"? הפשט הוא שהאדם נותן כסף, והכסף שייך לקב"ה. אבל הוא אומר "תן לו משלו", הכוונה תן לו לשם שמים, שזה משלו, ש"אתה ושלך שלו" – הכלהכל זה שלו.

אפשר לפי זה להגיד את זה עוד יותר מדויק בלשון: איך הרב יצחק למד את המשפט "תן לו משלו"? שכאשר אני בא ואומר שאני נותן צדקה והכסף הוא באמת לא שלי, אז כדי שאני יוכל להגיד את זה ממש עד הסוף אני צריך להרגיש לא רק שהכסף הוא של הקב"ה, אלא גם שהיכולת שלי להגיד שהכסף שייך לקב"ה גם ממנו. לכן כתוב במשנה "תן לו משלו", כלומר – תן כסף משל

הקב"ה, אבל לא 'ששלך שלו', אלא "שאתה ושלך שלו". יכול להיות שככה הרב יצחק מפרש את המשנה. אני לא יודע.

[**"אתה" ("שאתה ושלך")** זה הכוונה?] הכוונה היא הנפש האלקית, הבן אדם בעצם. כדי להגיד שהכסף שייך לקב"ה, ולומר את זה ממש, לשם כך אני צריך לצאת מהאגואיזם שלי לחלוטין. ואז אני אומר שלא רק הכסף שייך לקב"ה, אלא גם אני שייך לקב"ה. לכן המשנה משנה, לא 'ששלך שלו', אלא היא מוסיפה, בגלל "שאתה ושלך שלו". ואם אתה לא אומר ש"אתה" שלו, אתה גם לא יכול להגיד בלב שלם, באמת, ש"שלך" שלו. אחרי שה' נתן לך מתנה שגם אתה שלו, אתה באמת יכול להגיד בלב שלם שגם שלך שלו. לכן זו הסיבה. הסיבה שאתה יכול לתת לו משלו זה בגלל שאתה חושב שאתה וגם שלך שלו. רק כך אתה יכול להגיד את זה כמו שצריך. אם תנסה להגיד שהכסף שלו אבל אני לא שלו, אתה תרגיש שהכסף שלו אבל לא לגמרי. אנחנו קצת שותפים... כדי שאני יוכל להגיד שזה לגמרי שלו, אני צריך להגיד שגם אני שלו.

נשמה שנתת בי

נדלג רגע על הסוגריים כדי לשמור על הרצף:

- נפשו האלקית –
- "חלק אלוה ממעל ממש" –
- הינה מתנת חנם מן השמים ("נשמה שנתת בי טהורה היא וגו'") ואיננה האדם עצמו (ב"בינונים").

כעת אתה יכול להקשות קושיא: הידיים והרגליים שלו אינם משלו? אלה לא מתנת חנים? למה הוא אומר שרק הנפש האלוקית שלו? באמת כדאי לשים לב שהברכות שאנו מברכים בבוקר הם

אוהבים להגיד באופן כללי הוא שבתניא נראה שבזמן העבודה אתה כן מתייחס לעצמך כנפש אלוקית. מה הכוונה 'בזמן העבודה'? עכשיו שאני יושב ולומד ואני חושב האם אני משהו אלוקי או לא משהו אלוקי – אני חושב שבאמת הגיוני שאני נשמה אלוקית. אז באותו רגע אני חושב שאני כמו צדיק, אני לא חושב שאני בינוני. אם אני חושב שמה שהוא אמר פה זה נכון, זה לא נכון רק לגבי צדיקים אלא גם לגבי זה ככה. אדמו"ר הזקן אומר בתניא שמה שכתוב שהבינוני לא יכול להפוך את המקום הרע שלו לטוב זה רק את המידות אבל את השכל הוא כן יכול¹. ההתהפכות בשכל היא כמו של צדיק גמור. ברגע שהבנתי נכון, התקדמתי בתפיסה, השכל שלי לגמרי מתהפך. אתהפכא, לא אתכפא.

רצון האדם בטוב האמיתי (בתודעה אלקית כנ"ל) בא מנפשו האלקית.

עכשיו הוא עושה סיכום. הוא הסביר מהו רצון האדם בטוב האמיתי – שהוא עושה לשם שמים מקיום רצונו יתברך, הוא הסביר שזה הגיע כמתנה מהקב"ה. כלומר שהיכולת שלך לעשות טוב מגיעה מהנפש האלקית שלך, שהיא מתנה מהשמים.

הטוב שבנוגה

זה החלק הראשון, ועכשיו נקרא את הסוגריים עליהם דילגנו קודם:

(תתכן פעולה טובה גם מצד חלק הטוב המעורב בנפש הבהמית שבישראל

בתורה בעיון ושכל. ואף שמהותן ועצמותן של המדות, חסד גבורה תפארת וכו', לא יכלו להם הבינונים להפכם לקדשה. הינו משום שהרע חזק יותר במדות מבחכמה בינה ודעת, מפני יניקתן שם מהקדשה יותר, כידוע ליועצי ח"ן.

'אשר יצר' ו'אלוקי נשמה', על הגוף אנו מברכים "אשר יצר את האדם בחכמה", שזה האדם עצמו. וכאשר אנו מדברים על הנשמה, אנחנו אומרים "נשמה שנתת בי", שזה מתנה. הקריאה היא – האם הגוף איננו מתנה?

מה שהוא רוצה להגיד בפשטות הוא שקודם יש אותי שיהיה אפשר לתת לי, ואחרי זה יש נפש אלוקית שה' נותן את הנשמה האלוקית למישהו, לאישיות שקיימת, שאפשר לתת לה את הנשמה הטהורה. לכן היא נקראת מתנה מן השמים. המתנה הראשונה (הגוף) היא באמת מתנה, אבל היא לא מתנה למישהו – כי אין אותו. אחרי שיש כבר מישהו, נותנים לו מתנה נפש אלוקית, וזה נקרא מתנת חיים מן השמים. כך יוצא גם בברכות: יש את ברכת "אשר יצר", ואחרי זה אומרים "אלוקי נשמה שנתת בי" – לאותו אחד שבירך "אשר יצר". בהלכה מעדיפים ששתי הברכות הללו יוסמכו. הנשמה ניתנה בי, במי שנוצר אשר יצר. בסוף הקב"ה נותן את הנפש האלקית למישהו, הוא נותן לו מתנה שהוא יידע שבעצם כולו קשור לה'.

כפי שאמרנו קודם, כדי להסביר זאת צריך להסביר דבר והיפוכו, ורק אז אתה מרגיש שבאמת הסברת טוב. הקב"ה רוצה לתת לי את היכולת להבין שאני בעצם חלק ממנו. אז למי הוא נתן אם אני חלק ממנו? הוא נתן לעצמו להבין שהוא חלק ממנו? ...

בזמן העבודה כולנו צדיקים

[מה משמעות הלשון "אתה שלו"? משמע שהאדם עצמו הוא הנפש האלקית] מה שאנו

¹ ראה פרק לו: ומה שאמרו רז"ל שתלמוד תורה כנגד כלם, הינו מפני שתלמוד תורה הוא בדבור ומחשבה, שהם לבושים הפנימיים של נפש החיונית. וגם מהותן ועצמותן של בחינת חכמה בינה ודעת מקלפת נגה שבנפש החיונית נכללות בקדשה ממש, כשעוסק

או שההוא רוצה – משהו צריך לרצות. היה לו קשה להבין משהו מופשט.

מהי קליפת נוגה?

יש דבר כזה "טבע הטוב להטיב" שמקליפת נוגה. מהי קליפת נוגה? נוגה זה קיום העולם.¹ כל הטוב שיש בעולם, שהוא בלי תודעה אלוקית, יוצא מנקודת הנחה בסיסית שזה שיש עולם – זה טוב. אמנם זה עצמו צריך עיון, כמו שאומרים בשייכות, מי אמר שזה טוב?... אבל יש בנוגה נקודת הנחה בסיסית כזו, שטוב שיש עולם, והתורה אומרת שטוב שאנשים חושבים שזה טוב שיש עולם. אך באמת זה "טבע הטוב להטיב" וזהו. זה חלק מהמציאות שלי, זה טבע. אם אין תודעה אלקית, אלא רק "טבע הטוב להטיב", בראש שלי זה בעצם להגיד שזה שיש עולם זה דבר טוב, וזה חלק מהמציאות הנפשית שלי. ל"טבע הטוב להטיב" הוא לא קורא מתנת חנים מן השמים.

קליפות לא מתעכלות?

[טבע הטוב להטיב נקרא לשמה?] לא, לשמה הכוונה לשם הקב"ה. זה נקרא לשמה. יש לי הנחה בסיסית שאומרת לי שטוב שיש עולם, ובעצם היא קליפה. כלומר זה מכוסה באיזה משהו דק שיוצא מנקודת הנחה שהעולם קיים גם בלי הקב"ה, זה טוב שקיים בלי הקב"ה, הוא מכסה על הנוכחות האלקית, הוא מסתיר על הנוכחות האלקית, ולכן הוא הופך להיות קליפה גם במובן של המשל.

מהי קליפה? משהו שלא נאכל. מה ההבדל בין פרי לקליפה? שאם אני אוכל את הפרי הוא הופך להיות חלק ממני, ואם אני אוכל את הקליפה – היא לא הופכת להיות חלק ממני. אם נכנסות לי

הבאה מקלפת נגה, אך פעולה זו אינה לשם שמים באמת, אלא מ"טבע הטוב להטיב" וללא תודעה אלקית. הוא מסביר פה בדיוק כפי שאמרנו קודם, שאני לא עושה את המצווה לקיום רצונו, אלא בגלל שזה הטבע שלי. בגלל שזה הטבע שלי, "טבע הטוב להטיב", הוא קורא לכך "הטוב שבנוגה", זו קליפת נוגה, והוא לא יכול לקרוא לזה משהו אמיתי, כפי שהוא אמר בסוף "רצון האדם בטוב האמיתי".

אידיאולוגיות או אינטרסים?

פעם איזה יהודי חסידי דיבר איתי על הציבור הדתילאומי, ואמר שבציבור הדתילאומי יש הרבה אידיאולוגיות, ובציבור החרדי אין כזה דבר אידיאולוגיות. "אין לנו חוש באידיאולוגיות", כך הוא אמר. שאלתי אותו – מה הכוונה שאין דבר כזה אידיאולוגיות? אז הוא טען שבציבור החרדי הכל אינטרסים. שאלתי אותו – איך אפשר להגיד ככה? הרי יש הרבה גמ"חים, הרבה חסד... הוא אמר, שוב, הכל אינטרסים, גם אם לא בעוה"ז הם מצפים לשכר בעולם הבא... שאלתי – אין לשם שמים? אז הוא חשב, נהיה לו פתאום קושיא. ואז הוא אמר – זה בגלל שיש אינטרס לקב"ה בזה... אז עושים כי הוא רוצה... היה לו קשה לתרגם לעצמו, בעקבות החינוך שהוא קיבל, שיש דבר כזה בכלל אידיאולוגיות. או שאני רוצה, או שהקב"ה רוצה,

שלא אכפת לו שלשני לא יהיה, זה אומר שלא מפריע לו שלחלק מהמציאות יהיה קשה, לא מפריע לו שמישהו יסבול.

¹ ג' קליפות הטמאות זה כאשר אחד רוצה להרוג נניח, אחד שרוצה להרוג הוא נגד הקיום של העולם. [ומה לגבי אחד שרוצה לגנוב? רוצה להתקיים] אבל זה

רוצה להיות מלך, אז הוא עושה שיהיה עם. באופן פשוט כשאני שומע דבר כזה אני מזועזע – אחד רוצה להיות מלך ובשביל זה הוא עשה שאני יהיה קיים? ! – זה מזועזע! ... אבל אני מרגיש שאני יכול להיות בשמחה, "ישמחו במלכותך".

"שומרי שבת" – ביום חול קשה לנו להגיד עד כדי כך, אבל בשבת קל לנו להגיד "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג". היהודים חושבים שאתה רוצה להטעים אותם מהתענוג שיש לך מכך שבראת אותם, וממילא הם מסתכלים על כל הקיום שלהם מהזווית שלך, מהתענוג שיש לך מעצמך, מכך שהם חלק ממך.

אכן, אם אני באמת מרגיש שיש אותי ויש אותי, והוא החליט שיהיה אותי בשביל שהוא יתענג – ממש לא נעים לחיות ככה. לכן כתוב "לישראל עמך נתתו באהבה לזרע יעקב אשר בחרת". לערלים אין מה לעשות עם שבת. הם לא ישיכים. כאשר גוי יחשוב שלקב"ה יש תענוג מכך שהוא קיים – הוא מיד ירגיש שהקב"ה מתעלל בו. ככה הם הרי חיים, שהקב"ה נהנה מכך שהם סובלים...

האיסלאם – כניעה וחנפנות

לכן האיסלאם זו דת שככל שאתה יותר מתקדם למעלה, ככה אתה יותר מצליח לעשות שאחרים תחתין יסבלו. אתה עושה שהם יסבלו יותר. אתה יותר עריץ, וכולם צריכים להחניף לך. דיברנו על זה באריכות, זה נחמד לראות את זה. מראה כמה היהודים הם שונים מהגויים. הם באמת נהנים מאכזריות, נהנים מכך, נהנים מחנפנות.

הם מדמינים את ה' יושב על כיסא רם ונישא ומישהו מחניף לו, והוא מאוד נהנה מהעמדה הזו. אבל על יהודי כתוב שהוא לא מחניף לקב"ה. הוא חושב שאם צריך לומר לקב"ה משהו הוא אומר לו, אבל לא מחניף. הגויים מפתחים ממנו אז

קליפות לתוך הגוף הן לא נהיות חלק מהגוף שלי, הן לא מתעכלות והן גם יכולות לעשות נזקים. בנמשל היינו שהנוגה איננה טוב שהוא חלק מהמציאות האלוקית, אלא זו מציאות שעומדת בפני עצמה. ובלהגיד שהמציאות עומדת בפני עצמה, בסופו של דבר יש משהו רע. כי כאשר אני שואל – למה יש את זה? אין לי סיבה. זה ככה. ברגע שאני אומר שזה ככה, ואין לזה סיבה, זה כבר רע. מעצבן שזה ככה.

לכן קליפה זה בעצם להגיד ש'זה העולם', יש ביטוי היום – 'זה מה יש'. מה הכוונה 'זה מה יש'? להגיד שיש רוע, יש קושי, יש צער. מה לעשות? 'זה מה שיש'... זוהי קליפת נוגה. יוצא שכמה שאתה טוב – בסוף זה לא נעים, בסופו של דבר זה לא טוב.

בין קליפה לתאוה

[גם תודעה אלוקית יש מקום שלא שואלים שאלות, "על תאוה לא שואלים שאלות", "נתאוה הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים" יש את השאלה] אדמו"ר הזקן לא אמר שרק על התאוה של הקב"ה לא שואלים שאלות, אלא גם על כל תאוה של בן אדם. אדמו"ר הזקן רוצה להגיד שתאוה היא משהו שאני מרגיש שיש לו סיבה, ועצם זה שאני מתאוה זה סיבה טובה, זה עושה תענוג.

[למה אתה רוצה ללכת על התענוג שלך?] לא שואלים על זה שאלות, זה מה שאדמו"ר הזקן אמר. הוא רוצה להגיד שתענוג הוא סיבה לכל הדברים. בשביל זה אתה צריך לחשוב שהכל זה תענוג.

ישמחו במלכותך

"ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג". מה הכוונה? הכוונה היא שה' הוא המלך, ואנחנו המלכות שלו, ו"אין מלך בלא עם" – הוא

מחנפים לו. אנחנו, למרות שאנו מפחדים, אנו לא מחנפים.

[מאיפה הם לקחו את החידוש הזה שהקב"ה נהנה מלהתעלל? נגיד את זה בקצרה, לקחת משם את הניצוץ, בזכות זה יהיה אפשר לקחת לחמינאי את הנשמה (לא יודע אם נשמה, מה שיש לו שם...): הראש של האיסלאם הוא כזה: הם הרי רוצים להגיד שה' הוא מופשט לגמרי, אבל אם הוא לגמרי מופשט – אין שום יחס ביני לבינו, אז רוצים שהוא יהיה גם מופשט וגם שיהיה יחס. אז מה היחס? שיש אותו ויש אותי שצריך להיות משועבד לכך שיש אותו. וזה כל ההגדרה. אין עוד הגדרה נוספת עליו. אסור להגדיר אותו בכלל, הוא מופשט. זה לא כמו הנצרות, בנצרות יש לו הגדרה מאוד ברורה, יש מקום שבו הוא קבור, יש 'כנסיית פגר', מוגדר מאוד, כמו כן יש לו צלמים. אבל אצל האיסלאם זה לא ככה, הוא לא מוגדר, משהו מופשט לגמרי. לכן כמעט כולם סוברים שזה לא עבודה זרה, כי הוא מופשט.

מה כן יש? יש את זה שיש נפקא מינה לזה שהוא קיים. מה הנפקא מינה? שאתה צריך להיות משועבד. בסדר, אני צריך להיות משועבד. אבל למה? כי הוא רוצה שאני יהיה משועבד? או שהוא לא רוצה? אם אני יגיד שהוא לא רוצה שאני יהיה משועבד אז יוצא שיש אותו, ויש נפקא מינה מזה שהוא קיים שאני צריך להיות משועבד, אע"פ שהוא לא באמת אכפת לו אם אני אהיה משועבד אלא אני צריך להיות משועבד רק כי אני רציתי שיהיה נפקא מינה מזה שיש אותו. אם רק אני רציתי שיהיה נפקא מינה אבל לו לא אכפת בכלל – זה לא עובד. לכן צריך להגיד שיש לו עניין שאני יהיה משועבד. כלומר שהוא נהנה לשעבד אותי, הוא נהנה לדרוך עלי. ומשם זה כבר מתגלגל.

זה חשבון פשוט. ככה גוי עושה חשבון, אחד ועוד אחד שווה שתיים. הוא לא יודע לשאת הפכים – אז ככה יוצא לו, זה מה שיצא להם בחשבון כאשר הם חשבו מהו אלקים.

היה לנו אחד שהוא הוגה הרבה בענייני איסלאם ויהדות, הוא מוסלמי, כשאמרתי לו את הניתוח הזה הוא אמר אני כל כך הרבה שנים חושב את זה, ואף פעם לא שמעתי מישוהו שמתאר זאת כל כך מדויק, הוא נהנה מאוד מהדבר הזה, והוא אמר שהוא כעת מבין יותר למה המוסלמים טוענים על החלק שהוא שייך אליו באיסלאם, שזה לא איסלאם, אלא יהדות. הוא מבין עכשיו יותר טוב למה הם מרגישים כל כך מאוימים מהחלק הזה. הוא שייך לקבוצה בתוך האיסלאם, קבוצה ענקית. מאוד מעניין. הוא נתן לי לקרוא משהו על זה, לא זוכר אם קראתי. מאוד מעניין.

קליפת נוגה – לשבת יצרה, העולם הדתי - אנרכיסטי

בכל אופן נחזור לעניין שלנו. קליפת נוגה היינו שאתה מסתכל על המציאות והיא טובה בעיניך. אתה רוצה שהיא תהיה "לא תהו בראה לשבת יצרה", זו קליפת נוגה בעצם. "טבע הטוב להטיב", אבל אין בזה מודעות אלקית. לכן זה לא טוב אמיתי, כמו הביטוי שלו פה "הטוב האמיתי", אלא זה טוב שהוא "טבע הטוב". איזה מין טבע כזה, אבל יש עליו קליפה. אפשר להגיד שהטוב הזה הוא קליפה על הנפש האלקית.

יש משהו בעולם הדתי, ועוד יותר בעולם החרדי, משהו קצת אנרכיסטי. כל אחד בא ואומר שיש לו קשר עם הקב"ה. ואין עולם, כל אחד מאמין כמו אברהם אבינו, כאשר כל העולם מצד אחד והוא מצד שני, וזהו. הוא חזק על זה מאוד, הוא הולך חזק על האמונה שלו מאוד. וזה 'עלמא דפירודא' לגמרי, מרוב שאתה הולך על האמונה חזק. כמו

זה. אתה מצד עצמך לא יודע להגיד את זה טוב, להגיד את זה נכון, לשם כך אתה צריך רבי.

[אבל כשהרבי אומר את זה – הוא לא סובל את הצד השני, כי הוא אומר זאת בלי פשרות] למה אתה חושב ככה? רבי אומר את זה נכון. נגיד את זה בצורה פשוטה: הסיבה שאתה אומר ככה, היא כי אתה חושב שאתה יודע מה זה להיות רבי. למה? כי מה אתה אומר? אם אני הייתי רבי – הייתי מוחק את כולם... שהרי הוא אומר בלי פשרות... ציירת את עצמך בתור רבי, ואז אמרת את זה.

התכונה העיקרית של הרבי היא שהוא מרגיש שהוא אלקי, ממילא הוא מרגיש שה' מחק אותו עוד לפני שהוא בכלל מחק מישהו אחר... קודם כל הרבי מרגיש שהקב"ה אומר שיש רק ה', "אין עוד מלבדו". והוא לא חושב שאחרים לא מרגישים ש"אין עוד מלבדו". משה רבנו אומר "אתה הראת לדעת". למי הוא אומר את זה? לעצמו? הוא אומר לעם ישראל "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו".

לצייר את הנשמות באופן של אחדות

צריך לשחק עם זה הרבה כדי שזה יתיישב. בסוף אתה יכול לצייר דבר כזה. נגיד את זה בצורה כזו: אם אתה מצייר שהרבי ואנחנו קודם כל מתחילים מכך שאנחנו נפרדים – קשה לצייר את זה. אבל אם אתה חושב שזה מגיע מלמעלה, שמהמחשבה של ה' שיהיה נשמות – מזה הגיע נשמות, אז ה' חושב את כולם בצורה של אחדות. כמו שיש לך מחשבה אחת שמתפרטת להרבה מחשבות, ככה זה גם הנשמות. אם אתה מסתכל על כל הנשמות איך שהן מגיעות מלמעלה – אז אתה רואה זאת כדבר אחד.

באופן פשוט, איך אני רואה? אני רואה שיש אותי, ויש את הרבי. מה הכוונה שיש אותי ויש

שכתוב שמלך הוא מי שאין לו מעליו אלא ה' אלקיו. אם כל אחד מאיתנו הוא מלך – אז כל אחד אין לו מעליו אלא ה' אלקיו. מה יוצא? שיש פה הרבה אנשים שחושבים שאין להם מעליהם אף אחד, וזה נקרא אנרכיה בשפה פשוטה.

זה עולם התהו, "אנא אמלוך" כזה. אמנם זה לא לגמרי "אנא אמלוך" כי ה' מעליו, אבל בסוף הוא מלך, "איש הישר בעיניו יעשה", קשה להתנהל ככה. למה קשה לעולם החרדי שיש מדינה? כי מדינה היינו שיש מעלי משהו שהוא לא הקב"ה, ואז אני לא יכול להיות רק אני, שיש אותי ויש הקב"ה, ואין באמצע שום דבר. אז כולם מעבר אחד ואני מעבר שני. ככה זה, משהו אופייני לעולם החרדי בתפיסה.

[זה טוב או לא טוב?] אפשר להסתכל על זה טוב, ואפשר להסתכל על זה רע. למה זה רע? כי אם אני חושב שאתה מהעבר השני, כולכם מהעבר השני, ורק אני 'אחד היה איציק', ואחרי זה פתאום אני שם לב שגם אתה אומר ככה, אז זה ממש מרגיז אותי... מה מתקן את זה? שאני באמת מבין שיש עוד מישהו שאומר את זה, ואני מאוד רוצה שהוא יגיד את זה. אם אני לא רוצה שהוא יגיד את זה – זוהי באמת בעיה. אני רוצה שגם השני יגיד שהוא בעבר אחד ואני בעבר השני. לשם כך אני צריך לחזור למה שאמרנו בהתחלה – להיות נושא הפכים. גם אני צודק, גם הוא צודק, גם שנינו צודקים, גם שנינו לא צודקים. הכל בסדר. רק אם אני אומר את זה ככה – אני יכול לומר את זה כמו שצריך. בכל אופן, יש משהו אופייני ליראת שמים ללכת על האמונה עד הסוף חזק.

בשביל מה יש רבי

[אם כל אחד צריך להגיד ככה, אז בשביל מה יש רבי?] רבי יש בשביל שהוא יגיד את זה טוב, ולא לא-טוב. ובכך הוא ילמד אותך איך להגיד את

אנו מודים ברמה נמוכה יותר, ואז אנו מחזקים זאת באמירת "אלקי נשמה".

הבעיה בטוב טבעי

[מה הבעיה בטוב טבעי? אפשר להגיד שבטוב טבעי אני לחוץ להגיד שזה אני שעשיתי, משא"כ בטוב לשם שמים] גם אם אני לא לחוץ בכלל להגיד שזה אני – אבל בסוף אני חושב שזה כן אני. בסוף – זה אני או לא אני? אני לא יכול להתעלם מזה שזה אני. נניח אדם שקוע בלהטיב עם אנשים ולעשות חסדים, ולא מחפש בכלל כבוד. היום אנשים עושים דברים נפלאים, היום זה מאוד ניכר, והם לא מחפשים כל כך שיהללו וישבחו אותם. קליפת נוגה היא באמת קליפה דקה – הוא באמת עושה משהו טוב, אבל זה לא בתודעה אלקית. ואז מה הוא חושב? בסוף הוא חושב שהוא עשה טוב. הוא עשה באמת את הטוב. כמה שהוא כביכול מנקה את זה, בסוף הוא חושב שהוא עשה טוב. זה קליפה, קליפה הכוונה שבסוף היא מכסה על איזה נוכחות אלקית. וזה לא רק שהיא מכסה על נוכחות אלקית והאדם מייחס לעצמו משהו לא נכון, אלא בכך האדם עושה את העולם משהו מאוד חשוך. כי בכך האדם בעצם בא להגיד שקנה המידה לטוב הוא קיום העולם, וזה ממש לא נכון. האדם יוצא מנקודת הנחה שזה שיש עולם זו סיבה למה לרצות אותו, למה זה נכון, למה זה ישר וצודק וטוב שהוא ימשיך להיות קיים. וההנחה הזו עצמה מכסה על הנוכחות האלקית.

[מה הבעיה שכולם עושים טוב?] להגיד שהעולם הוא טוב מעצמו עושה חושך על הנשמה ממש. בסוף זה באמת לא יכול להיות אמיתי. אם הקב"ה לא רוצה את המציאות – זה מיותר. בוא נעשה הפוך: הוא יכול להסביר למה זה טוב? מה זה טוב? איך אתה עושה קנה מידה לטוב? [שיהיה נחמד, יהיה נעים, לא יהיה חסר כל דבר] כלומר, שכולם יגשימו את כל התאוות. אתה היית רוצה

את הרבי? שיש את הגוף שלי והגוף שלו, שני אנשים שונים. אבל אם נצייר את הנשמות שלכם בלי גופים – לא ברור לי איך מחלקים בכלל. איך מחלקים בין שתי נשמות בלי גוף? קשה, קשה גם לדעת מה זה בכלל נשמה בלי גוף. אני מסתכל על הנשמות כך שהם נוצרו מכך שיש ה' שחושב על כל הנשמות, ואז הכל אחד. אם אני מסתכל מלמעלה – אין לי בעיה לצייר את זה נכון.

בעצם, אני צריך לצייר משהו מאוד מורכב, כדי שאני יוכל לבטא את מה שאני מרגיש בפנים. אם אני מסתכל שכל הנשמות הם מחשבות של ה', הם בעצם מחשבה אחת שמתפרטת להרבה מחשבות, ואז אני מצליח לראות את הכל כדבר אחד. המציאות שלנו לא התחילה מכך שאנו מחולקים, אלא מכך שאנו אחד שמתפרט להרבה הרבה פרטים.

לייחס את הטוב לקב"ה ע"י אלקי נשמה

עד כאן החלק הראשון של עשיית טוב, איך אני מייחס את הטוב לקב"ה. הסברנו שעיקר המשמעות בלייחס את הטוב לקב"ה היא בכך שאני רואה את העובדה שאני יכול להגיד שהכל לשם שמים כמתנה מה'. זו הנקודה.

אם אני למשל מברך "אשר יצר" בלי להגיד "אלקי נשמה", ואז אני בא לקב"ה ואומר לו – בירכתי אשר יצר! הייתי יכול להיות כפוי טובה, ואני בסדר, תתייחס אלי כי אני לא כפוי טובה! אז אמרתי "אשר יצר" בצורה לא טובה, כי אמרתי בתור חנפן, רציני למצוא חן בעיניו. לכן בזמן חז"ל אמרו "אלקי נשמה" מיד בתחילת היום, כדי שלא תהיה חנפן כשתאמר "אשר יצר". אמנם זה אפשרי רק אם יש לך תודעה חזקה מאוד, אבל בימינו אם אנו לא קודם כל ניטול ידיים ונברך אשר יצר לא נוכל לומר "אלקי נשמה" כמו שצריך, לכן בהתחלה

שהילדים שלך יגשימו את כל התאוות שלהם כל הזמן? איזו מין אנושות זו? להגיד שזה לגמרי טוב?

[בתוך המסגרת שלה היא באמת טובה] נכון, זו קליפה. זה שיש מסגרת זה מעצבן, אדם שנמצא בכלא – הכתלים מפריעים לו. זה שאתה אומר לי שיש מציאות, ואתה צריך להתייחס לזה כטוב רק בגלל שיש מציאות זה בעיניי כבר רע. זה מעצבן אותי.

זה לגיטימי להגיד שהעולם אינו מצדיק את עצמו. "קומטו בלא עת", הקב"ה בונה עולמות ומחריבן, הוא בנה ואחרי זה קימט את זה, והמשיך הלאה. עד שהוא הגיע לעולם שלנו. [מה היה יותר מוצלח פה?] גם פה הוא היה יכול להחריב על שלא עשו רצונו אבל הוא נתן להם צ'אנס, אפשרות לעשות תשובה. [בעולמות לפני לא היה תשובה?] לאט לאט, גם הוא עושה תשובה כביכול. תשובה קדמה לעולם. לעשות תשובה הכוונה שבהתחלה קימטת ועכשיו אתה נותן צ'אנס...

פרק בעבודת ה' (3)

אם אני מסתכל ככה על אחרים זו בעיה גדולה, זה וודאי יצר הרע גדול להסתכל על אחרים כגוש של יצר הרע. אם אני הייתי מסתכל רק על עצמי ככה, זו הייתה נראית לי אפשרות סבירה. אבל אני מבין שאם אני מסתכל ככה על עצמי, אני אמור להסתכל כך גם על אחרים. ואני מבין שלא טוב להסתכל ככה על אחרים. ממילא "בא ללמד ונמצא למד" – אם על אחרים אני לא אמור להסתכל ככה, אז גם על עצמי אני לא אמור להסתכל ככה. יוצא שהכשרתי את ההסתכלות על עצמי, ממילא כביכול 'ביטלתי' את היצר הרע. עשיתי לעצמי תרגיל שגורם לי להגיד שהאדם עצמו הוא לא יצר הרע.

רק דבר אחד לא עשיתי טוב כשעשיתי את החשבון הזה. והוא שכאשר אני חושב על עצמי – אני חושב שאני במרכז באמת, וכשאני חושב על השני – אני רק חושב שהוא חושב ככה, אבל באמת הוא לא במרכז, אלא אני במרכז. לכן המחשבה שלי שהעובדה שהוא מחשיב את עצמו במרכז היא דבר מגונה – נכונה, רק שאף פעם לא קרה לי כזה דבר. מה שקרה לי הוא שהציק לי שהוא חושב שהוא

אך יש מנגד לרצון זה – יצרו הרע ("בא כחו" של הנפש הבהמית – האדם עצמו), אשר "אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו".

האדם עצמו יצר הרע?!

מה הכוונה "האדם עצמו"? מה שאנחנו רגילים לחשוב על הקיום שלנו. שיש אותנו, ויש את כל מה שמסביבנו. זה שאנחנו נמצאים במרכז והכל מסביבנו – זה עצמו ציור בעייתי. זוהי הסתכלות על המציאות מנקודת מבט מאוד מעוותת בפשט. זה כמו שהאדם מסתכל על איזה חפץ או איזה משהו והוא רואה אותו מזווית מסוימת בפרופורציות לא נכונות, לא כמו שצריך. ככה עצם זה שאני מסתכל באופן פשוט שיש אותי במרכז ויש את כל הסביבה שמסובבת אותי, זה עצמו מאוד בעייתי. אבל זה "האדם עצמו", כך האדם בנוי, שהוא שם את עצמו במרכז והכל מסביבו. וממילא יוצא שאני מסתכל על עצם מציאות האדם כיצר הרע¹.

אחרת, מה הכוונה שזה חב"ד? כי זה להסתכל מלמעלה, ולהגיד שזה מה שיצא.

¹ אכן, לקרוא לכך שאני קיים 'יצר הרע' – זה חריף. זו אמירה חב"דית, אם נגיד את זה בצורה

במרכז – כי אני במרכז. אז כעת חזר להיות שיש פה רק יצר הרע, וחזר לחשבון הראשון, שאדם צריך לשים לב שכאשר הוא חושב שלא טוב שהשני חושב שהוא במרכז זה לא בגלל שהוא עושה טובה, אלא בגלל שהוא ממילא תמיד חושב שהשני לא במרכז, אלא תמיד הוא חשב שהוא במרכז. במילים אחרות, אם אני חושב על משהו שהוא במרכז, בעצם מה שחשבתי הוא – 'מה פתאום הוא מעלה על דעתו שהוא במרכז? הרי אני במרכז'. זה הדאגה שלי... זוהי גם כן דאגה שלי לעצמי.

לכן זו הסתכלות שמצד אחד היא חריפה, אך מצד שני היא פשוטה, היא משקפת את ההתנהלות הפשוטה שלנו.

אמנם, לקרוא לזה 'יצר הרע' יכול לבלבל את המוח כאשר זה לא בא יחד עם התבוננות שיש לי נפש אלקית. כי המחשבה הזו גורמת לאדם לחשוב שאין לו בכלל זכות קיום. ואמנם יש בזה צדק, כי אם האדם עצמו הוא היצר הרע, כמו שהוא כותב "בא כוחו של הנפש הבהמית האדם עצמו", אז אין לזה קיום, ובאופן פשוט חבל שהאנושות קיימת. אבל אם אני אומר שיש ליהודי נפש אלקית – אני לא מקשה קושיא על עצם המציאות של האדם.

בהתחלה יש לי קושיא, האם באמת אני מרגיש שאני גוש של יצר הרע? לאחר מכן אני מכשיר את עצמי על ידי האחרים, כפי שדיברנו.

¹ [נאי אפשר לחשוב שהוא רוצה שאני יהיה קיים, ושאני אשים לב שאני מסתכל על עצמי שאני במרכז?] וזה שאני יסתכל על זה ככה זה גם יהיה חלק מהיצר הרע? אם האדם זה היצר הרע מה הרווחנו? לכן צריך להגיד שיש נפש אלקית. אחרת זה לא מסתדר. מה שלא מסתדר הוא שה' ברא אותנו, ורוצה שאנחנו נהיה קיימים. אני לא יכול לחשוב על זה, אלא אם כן אני חושב שיש לי נפש אלקית.

² אני רק רוצה לעשות סדר פה בביטויים, דיברנו על כך קצת בשיעורים על התניא, ונחזור על זה

ובשלב הבא אני מרגיש שההכשר ההוא היה סתם ששיקרתי על עצמי, כי אף פעם לא חשבתי באמת שיש משהו אחר במרכז חוץ ממני. ואז אני חושב לעצמי – בסדר, אני יצר הרע והנפש הבהמית ובאופן פשוט חבל שנבראתי. אבל אם ככה, הקושיא היא כבר לא עלי אלא על הקב"ה – מה הוא רוצה? הוא רוצה שאני לא יהיה קיים? אם אני מסתכל ככה – לכאורה הוא לא רוצה שאני יהיה קיים. לכן אם האדם לא יתבונן לפני כן על זה שיש לו נפש אלקית, הוא לא יוכל לקרוא את המשפט שאומר שהוא הנפש הבהמית והיצר הרע.¹

"הקב"ה עוזרו" לראות עצמו טוב

אלא שצריך לשים לב שהנפש האלקית היא באמת לא האדם עצמו, אלא מתנת חינוך מן השמים. וכל פעם שאני רוצה משהו טוב, כולל כשאני שם לב שאני חושב שהנפש הבהמית שלי זה האדם עצמו והיא היצר הרע², שזה גם דבר טוב לשים לב לכך, לכן שהאדם שם את עצמו במרכז וזה לא טוב – כל זה מתנה מהקב"ה. זה מה שהרב יצחק כותב פה ש"אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו". אם אין אמירה של הקב"ה שזה ככה – אני תמיד יישאר בנפש הבהמית שלי, ואני לא יוכל לצאת מזה. היכולת שלי בכלל להסתכל כאילו אני לא במרכז, היא עצמה תלויה בעזרה של הקב"ה. לכן האדם צריך להרגיש שסתם ככה איך שהוא חושב על עצמו על האישיות שלו – זה הנפש הבהמית. ואיך שה' רוצה לראות אותו, ואיך שה'

גם פה. יש נפש אלקית ונפש בהמית, שהם שייכים לחב"ד, ויש את היצר הטוב והיצר הרע שהם המידות. העיקר של הנפש הוא החב"ד שלה, כל זה כתוב במפורש בתורה אור, ומאוד פשוט בתניא שזה ככה. כאשר אומרים 'נפש בהמית' הכוונה שהשכל של הנפש הבהמית מאוד מושפע מהמידות. יחסית אני יכול להסתכל שאצל הנפש האלקית הזרימה היא מלמעלה למטה, מהשכל למידות, ואצל הנפש הבהמית הזרימה היא הפוכה, שהלמעלה ניוון מהלמטה.

התודעה הפשוטה של האדם צריכה להיות שהחידוש הוא לא שאצל הגויים 'כל טיבו דעבדין לגרמייהו עבדין', אלא החידוש הוא שיש דבר כזה שלא ככה. ובאמת זה לא רק חידוש, אלא מתנה מלמעלה.

העובדה שאני יכול לעשות משהו שהוא לא אגואיסטי זו מתנה מלמעלה. זה חידוש שהוא לא מובן לנו. אין לנו באמת הבנה בזה. אנחנו רק מאמינים שזה באמת ככה. כשאני אומר 'מאמינים' אני מתכוון לומר שבפנים אנחנו לא מסוגלים לחשוב אחרת. ה' נתן לנו זאת כל כך טוב במתנה, עד שלחשוב שאין לנו את זה – מקומם אותנו. זה מרגיש לנו רע. לחשוב שאני גוי, שאני רק חתיכה של יצר הרע, של אגואיזם, שזה כל מה שאני – מאוד כואב לי, מאוד חורה לי, וזה נובע מכך שאני מרגיש שה' נתן לי במתנה לצאת מהאגואיזם שלנו.^ט

בין ציור זה לציור של ר' נחמן

[הציור הזה שונה מהציור של רבי נחמן על חיפוש הנקודות הטובות?] אתה רוצה שאני יגיד שזה שונה? אפשר להגיד שזה שונה, אך באופן פשוט הם מתאימים. [הנקודות הטובות עליהם רבי נחמן דיבר זה הציור הזה?] מהם הנקודות הטובות? [שיש לי משהו בתוך הכל ששם יש איזה ממד של קשר לה'] ואיך מגיעים אליו? מה הוא אומר לבן אדם? שהוא צריך להירגע ולהגיד – בסדר...? לא, בכך שהוא אומר לו: בסוף זה מה שאתה מחפש, מה שאתה רוצה, זה חשוב לך. בסוף בפנים בפנים, זה אותו דבר כמו שאמרנו, האדם מתקומם מלחשוב שהכל אינטרסים וזה מתנה מה'.

הניצוץ הזה יוצא רק אחרי זה אצל רות ונעמה. איך הם עשו דבר כזה? רות ונעמה היו שם בתוך המעשה הזה בפנים בפנים. כמו ניצוץ שקבור בפנים.

עוזר לו לראות את עצמו בצורה יותר טובה – זה הנפש האלקית, אך זה לא התודעה הפשוטה שלו על עצמו. זה מה שהרב יצחק מסביר פה, משהו מאוד חשוב.

הרב יצחק מסביר את מה שאדמו"ר הזקן כותב בפרק יג בתניא, שהאדם הוא כמו שני שופטים, שאחד מהם אומר דעה לא טובה והשני מיד חולק עליו, והקב"ה עוזרו. מה הכוונה שהקב"ה עוזרו? הכוונה שהוא מרגיש שכל דבר טוב זה מתנה מה'. כל מצווה שהוא עושה – הכל מהשמים. הוא מצד עצמו – לא היה יכול לעשות שום דבר טוב. זה מה שהוא מרגיש. מה הכוונה 'שום דבר טוב'? שום דבר שהוא אלוקי. לעשות דבר טוב כמו קליפת נוגה הוא יכול, אבל משהו שהוא טוב מלמעלה, אלוקי, טוב בעצם – רק הקב"ה עוזרו, והוא לא יכול לעשות לבד.

אמרנו כבר כמה פעמים (ראה אריכות על כך בנהלך ברגש עמ' 22), ונגיד זאת שוב: לגבי מה שכתוב בתחילת התניא ביחס לגויים – 'כל טיבו דעבדין לגרמייהו עבדין', יש הרבה אנשים היום שזה קצת מקומם אותם, אבל באמת לא זה החידוש. החידוש הוא שיש דבר אחר. לא חידוש בכלל להגיד שכל מה שאני עושה הוא לטובת עצמי. אבל להגיד שיש דבר כזה לא לעשות לטובת עצמי – זה חידוש עצום. לכן החידוש הוא רק החלק השני – שהנפש האלקית בישראל היא חלק אלוך ממעל ממש (פרק ב). אם אין לי את המחשבה שיש משהו אלקי בתוכי שה' נתן לי במתנה, אני אוטומטית יורד ללמטה. אמנם נפש הבהמית היא קליפת נוגה, ולא ג' קליפות הטמאות, אבל כיון שהיא ממוצעת, ממילא אם אין לה לאן להימשך ללמעלה – היא נופלת ללמטה, והופכת להיות תחת ג' קליפות הטמאות לגמרי. לכן

^ט [במעמקים של השבוע (וירא) כל החשבון היה שהמעשה של בנות לוט היה אגואיסטי, וה' בכל זאת רצה בן היה ניצוץ שכבוש בתוך המעשה שלהן.

יודע איך לנחם אותך... אבל הוא גם יודע איך לתפוס את המקומות הכי קשים, ולגלות לך שבאמת בכל דבר יש נגיעות. רבי נחמן טוב גם בלחשוף לך את המקומות הקשים, וגם בלנחם אותך. אבל כאשר אתה קורא את רבי נחמן אין כל כך ציור של עבודת ה' בלי קשר אליו, אל הצדיק. כאשר קוראים את דבריו אפשר למצוא גם סמך במילים לצורה שבה אני מבין את הדברים, אבל זה פשוט באווירה, זה לא חידוש.

הדברים קשורים למה שדיברנו על הפאות. למה רבי נחמן אומר שהוא יתפוס אותך מהפאות? הכוונה בפאות שאפשר שיהיה לך קצת זכות קיום על אף שהוא לא מדויק עד הסוף, שיהיה קצת יניקה לחיצונים. אז רבי נחמן לוקח אותך עם הפאות ומושך אותך ללמעלה. יוצא שתורה רפ"ב זה לקחת אותך עם הפאות ולמושך אותך למעלה. טוב, אם רוצים אפשר ללמוד תורה רפ"ב...

עזרה פנימית ועזרה חיצונית

"עזר" זה הוא אור
וכח שנמשך משכינתו
יתברך לנפשו האלקית
לחזקה בבחירתה בטוב על
אף התנגדות המנגד, וכן
"סבת כל הסבות" ב"ה
מסבב סבות שונות למשוך
את האדם לטוב.

יש פה עזרה חיצונית ועזרה פנימית. העזרה הפנימית היא כאשר אני מסתכל שה' עוזר לי ואני מרגיש בתוך הנפש שלי פנימה התעוררות של טוב ורצון להתגבר על הרע. והעזרה החיצונית היא כאשר ה' מזמן לי מסביב משהו שיגרום לי להיתקן. לפעמים אלו שליחים טובים, אנשים, סביבה טובה, אירועים שמעוררים אותי. לפעמים זה ח"ו יכול להיות דברים לא טובים שמעוררים אותי.

[רבי נחמן מצייר שיש לך מצד עצמך משהו טוב ולא כמתנה] זה לא נראה לי מדויק שהוא מצייר שיש לך טוב מצד עצמך, כי גם ב'עצמך' הזה שיש בו טוב יש הרבה בעיות, וגם בתוכם אתה צריך למצוא טוב, וגם בזה יש בעיות וכו'.

[הוא לא מתאר שזה רחמים של ה'] גם אצל רבי נחמן בסוף זה רק בגלל שיש צדיק שאומר לך שזה ככה, זה לא עובד רק בגלל עצמך. מי שקורא את מה שכתוב שמה כאילו לא רבי נחמן אומר את זה אלא זו מין אמיתה בפני עצמה מפספס לדעתי. בסוף יש שם צדיק שאומר לך שזה ככה, ובליקוטי מוהר"ן זה מחליף את מה שפה הוא קורא רחמי ה'. זה כמו החילוק בין עבודה בכח עצמו לעבודה בכח הצדיק. השאלה היא איך אתה קורא את רבי נחמן. האם אתה קורא אותו שאתה יכול לעשות את זה בעצמך, או רק בגלל שהוא כתב זאת. מי שקורא כאילו הוא יכול לעשות את מה שכתוב מעצמו – הוא לא ברסלבר (הוא 'מזרוחניק', לא יודע איך לקרוא לזה...), ברסלבר לא קורא את זה ככה. אמנם, אם אתה בכל זאת רוצה לקרוא את דברי רבי נחמן ככה – אז אומרים לך שזה טוב בתור עזרה ראשונה. ואם אתה קורא את הדברים כמו ברסלבר ממילא אין לך כל כך עבודה בכח עצמך, אלא הצדיק מוציא אותך. מה שאין כן בחב"ד אומרים לך שזו עבודה בכח עצמך. מה הכוונה עבודה בכח עצמך? שהקב"ה עושה את זה. בסדר, אלו חילוקים דקים, הם אמנם משמעותיים, אני לא מזלזל בהם, ובכל זאת, כאשר מנסים להגיד חילוק, צריך לדעת למה להתאמץ להגיד את החילוק, ומה אני ארוויח אם אני יגיד את החילוק. אם זו תהיה סתם מחלוקת בלי שזה מעורר לי משהו טוב בנפש – מה העניין?...

בסוף ההבדל הוא שרבי נחמן כותב בצורה כזו שהוא מעורר אותך. הוא מנחמן אותך... מנחם אותך. ככה הוא כותב את זה, הוא 'נחמן מאומן',

ובפרט כאשר "בא לטהר" שאזי מסייעין לו יותר ויותר.

אם האדם רוצה שיהיה לו סיבות כאלה – ה' מזמן לו עוד יותר סיבות כאלה. כאשר האדם מתעורר מבפנים שהוא רוצה שיהיו לו סיבות מבחוץ, באמת מגיעות לו סיבות מבחוץ שעוזרות לו מאוד. אלו ההשגחות פרטיות שיש לאדם, שהאדם רוצה משהו ואז ה' מביא לו את מה שהוא רוצה ומכוון את עצמו אליו.

ה' מחשיב שאתה עשית את הטוב

מכל זה מובן פרוש הפסוק: "ולך אר' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו" – חסדך ה' גדול עד מאד, שהרי אתה משלם לאיש עבור מעשיו הטובים כאלו הוא עשאהם בלבד, אף על פי שבאמת האדם אינו אלא "מסייע שאין בו ממש". על כן על האדם להודות לבעל הטוב והרחמים יתברך במאד, על הזכות הכי גדולה שזיכהו בעשית הטוב.

מה הכוונה "על הזכות שזיכהו בעשיית הטוב"? שהוא זיכה לו את הטוב שהוא כשותף. ה' מתייחס אליו שכביכול הוא שותף שיש בו ממש. מה הוא בעצם אומר? יש פסוק מאוד קשה: "לך

אדני (שם של דין, דינא) חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו". אם הוא משלם לאיש כמעשהו, זה לא חסד, זה מה שמגיע לאדם על פי שורת הדין. אם הקב"ה לא ישלם לא מתקיים מה שהוא אמר בתורה. ובכל זאת בפסוק כתוב שהתשלום של ה' לאדם הוא חסד שה' עושה איתו.

יש דבר דומה בתורה, שלמשכון התורה קוראת צדקה. "לך תהיה צדקה", להחזיר משכון זה צדקה. יש הרבה דיונים, עד האחרונים ממש מה הכוונה. מצד אחד אני חייב להחזיר משכון, ובכל זאת אני קורא לו צדקה. מה שיוצא מהגמ' שם שהחייב של המשכון נובע מהחייב שלי לתת צדקה. זה משחק כזה, של מי המשכון באמת בסוף.

בפסוק שבו אנו עוסקים גם כן קיימת תמיהה – כתוב "לך אדני חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו". התשלום של ה' כפי שורת הדין נקרא חסד. זה מפתיע! אלא שעל פי המבואר עד פה הקושיא מתורצת. הרב יצחק העביר שיעור עם המון תירוצים על השאלה הזו, פה ככה הוא מיישב אותה: כאשר האדם הצליח ללמוד או לעשות מעשה טוב, והוא מרגיש שהוא באמת פעל, הוא יכול לחשוב בעקבות מה שכתוב פה במאמר שהקב"ה עשה את זה ולא הוא, ובכך זה נגמר. אבל הרב יצחק מסביר שלא טוב להגיד את זה לגמרי עד הסוף. כי ה' רוצה לשלם לך "כמעשהו" – כאילו אתה עשית.

בהודאה למי שעשה איתי טובה יש ממד של בושה, כמו שהגמ' אומרת שמי שעושה לי טובה

צריכים להרגיש שיש להם והם עושים, אך אם הם יתלו במעשיהם – אז אין להם. ואם הם לא יתלו במעשיהם – אז יש להם. אז לא טוב שהם ירגישו שאין להם, אלא טוב שיש להם והם לא תולים במעשיהם. באמת אם הם יתלו במעשיהם זה לא טוב, כמו שרואים בנחמיה שאמר "זכרה לי אלקים לטובה", וחז"ל מבקרים אותו על כך.

נכתוב "אע"פ שיש לצדיקים תלחות במעשיהם הטובים מכל מקום אינן מבקשים כי אם מתנת חנם" זו שאלה איך מבינים את המשפט, מה הכוונה שיש להם תלחות במעשיהם הטובים? שהם יכולים להגיד ככה? הרי אם הם עושים זאת אומרים שהם לא בסדר. זו עוד דוגמא לדבר והיפוכו, שהם

השכר בדיוק, וכל מה שיתנו לי יותר הוא כבר יהיה נהמא דכיסופא.

בוא נשאל ככה: למה ה' עשה עולם כל כך קשה? שיעשה שנלחץ על כפתור והכל יהיה בסדר. [העולם באמת לא כל כך קשה] ה' היה יכול לעשות אותו יותר קל. למה צריך להתאמץ? כשאומרים 'לפום צערא אגרא', לא אומרים כמו שאתה אומר, אומרים שהשכר הוא לפי הצער. למה? כי אם 'לפום צערא אגרא' – לא יהיה נהמא דכיסופא. באופן פשוט, אם אני לוקח את הביטויים 'לפום צערא אגרא' ו'נהמא דכיסופא' יוצא שצריך לקבל בדיוק לפי החשבון. וכדי שלא יהיה נהמא דכיסופא רוצים שהוא יגיע אליך בתור שכר.

אבל באמת בסוף, מה הכוונה שיש 'נהמא דכיסופא'? כמו שאמרנו קודם על עלי הגפן שלא מסתכלים על הנותן מחמת הבורשה. אך אני מדבר על בושא אחרת, כזו שנותנת לך את היכולת כן להסתכל על הנותן. אתה מבין שעל אף כל המאמץ שלך, אינך ראוי לקבל שכר כזה גדול, והבושה מאפשרת לך להסתכל על הנותן. איך זה קורה? כאשר ה' אומר – 'נכון שמה שעשית תלוי רק בי ולא בך, ורק אני עושה, אבל לי מאוד יקר שזה יהיה כאילו אתה עושה'. אז בסדר, באמת יש פה בושא, אבל זו בושא של פנים בפנים⁸⁰.

נגיד את זה ככה: אומרים שהעבודה היא כדי שלא יהיה נהמא דכיסופא, אני לא השתכנעתי, אני מרגיש עדיין 'נהמא דכיסופא' כשאני מקבל את השכר. הוא לא מגיע לי, זה בדיחה... אז מה הקב"ה בא ואומר? 'תשמע, אני באמת לא ייתן לך את

אני מתבייש להסתכל לו בפנים. הירושלמי (ערלה א, ד) אומר שכאשר הגפן מוברכת, העלים שלה מסתכלים לכיוון השני, ולא לכיוון של הגפן העיקרית. אז ככה האדם מרגיש שיש לו בושא מכך שה' מתייחס לטוב שהוא עשה כאילו הוא עשה. ה' מתייחס לטוב שהקב"ה עשה כאילו אני עשיתי. ממילא האדם מרגיש בושא מזה, ואם האדם מרגיש קצת בושא מכך שה' מייחס את הטוב אליו – אז הוא מבטא טוב את מה שקורה.

אם האדם אומר 'אני לא עשיתי רק ה' עשה וזהו' – הוא מבטא רק חלק מהמציאות, זה לא באמת מבטא עד הסוף. כדי לבטא באמת מה שקורה פה צריך שתהיה לו תחושה שאני עשיתי, ככה ה' חושב – שאני עשיתי, אבל זה מבייש אותי שככה הוא חושב. כי אין לזה סיבה אמיתית, אלא רק בגלל שה' אמר.

נהמא דכיסופא

[כתוב שה' נתן לנו את כל העבודה כדי שלא יהיה נהמא דכיסופא, שלא תהיה בושא (מגיד מישרים פ' בראשית ד"ה אור ליום השבת י"ד לטבת. עפ"י הירושלמי הנ"ל. והובא הרבה ברמח"ל ובחסידות). ואם בסוף יוצא בושא אז מה הרווחנו?]

נסביר בצורה כזו: אם אני רוצה לקבל שכר כך שלא יהיה נהמא דכיסופא, יוצא שכמה שכר צריך לתת לי? מאוד רדוד. כמה שעשיתי – ככה השכר, זהו. נגיד בצורה פשוטה: נתתי צדקה, 30 שקל – ייתנו לי 30 שקל. לפי מה שנתתי ככה יהיה

⁸⁰ [למה הביטוי לקירוב הוא כאשר מביטים פנים בפנים? לכאורה היה צריך שיסתכלו שניהם לאותו כיוון] אם העיקר הוא החיצוניות, אז העיקר שמביטים לאותו כיוון, אבל אם העיקר הוא הפנימיות, הם מביטים לפנימיות של עצמם, הם מסתכלים אחד

על השני. כמו שכתוב על העיניים, שיש שם אישון (מלשון איש קטן), שכל אחד משתקף בעין של השני. אני רואה את עצמי כשאני מסתכל עליך, ואתה רואה את עצמך כשאני מסתכל עליך. אנחנו שיקוף אחד של השני. זה נקרא 'פנים בפנים', שאנחנו משקפים אחד לשני את עצמנו. "עין בעין יראו".

באחור'. וזהו "לך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו".

נ'תאווה הקב"ה שיהיה לו דירה בתחתונים – השאלה איך אתה מסתכל. 'דירה בתחתונים' הכוונה שהוא רוצה שאנחנו נעשה, ומבחינתנו נסתכל על זה כאילו אנחנו עושים.

עיקר הדיון היה על הבושה בעבודת ה'. העיקר איננו שאין בושה, כתוב "ולנו בושת הפנים" – ברור שיש בושה, זו לא שאלה. ברור שאנחנו מתביישים. אבל השאלה היא מהי הבושה הזו, בושה של 'בעית להסתכל באפי', שאנחנו בורחים מהקב"ה, או שזו בושה כזו שאנחנו נהיים מוארים באור של ה'.

זהו כמו ההבדל בין סתם בושה שזו יכולה להיות בושה רעה, "לא יבוש מפני המלעיגים", אבל גם יש דבר כזה 'ירא בושת', והיא גורמת לכך שהבושה תהיה פנים בפנים. 'ירא בושת' הוא מי שכל הזמן נהנה לראות את החיבור, את היחס שיש, שזה בושת. זו בושת מקרבת. [זה אפילו תענוג] כן.²¹

למי מיוחסת הבחירה עצמה

[מה לגבי הבחירה עצמה?] תמיד השאלה היא, כשאני מסתכל על המציאות שלי האם אני

השכר אם אתה לא תעשה משהו. לא בגלל שאתה יכול לעשות משהו, אלא שאני מאוד רוצה שתעשה משהו ואני יוכל להחשיב זאת כאילו אתה עושה. אני לא רוצה לעבוד כאילו אני עושה ואתה לא עושה. וברגע שזה מה שה' רוצה – אין כבר נהמא דכיסופא.

קודם כל צריך להסתכל על זה הפוך: שה' בא ואומר – 'לי מאוד יקר שזה יהיה כאילו אתה עשית. לי זה יקר ככה'. עכשיו, אם זה מה שהוא רוצה – ממילא בשביל הקב"ה זו מציאות. "כמעשהו", אם ה' מסתכל שזה ככה (זה לא אני, אני יודע שזה בדיחה), כשה' אומר 'זה חשוב לי שזה יהיה כאילו אתה עשית', אז זה כמו שהקב"ה חושב כאילו יש עולם. הכל זה 'כאילו'... על הקב"ה אומרים הרבה את הביטוי 'כביכול'. הכל 'כביכול'. כל 'כאילו' הוא משמעותי.²²

כאשר אומרים "לך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו", הכוונה שהקב"ה מאוד רוצה שאפשר יהיה להחשיב את המעשה כאילו האדם עשה אותו ולא רק הוא. זה מה שהקב"ה מאוד רוצה. אמנם באמת מצד אחד זה מאוד מבייש, אבל מצד שני זה בצורה של 'פנים בפנים' ולא 'פנים

²¹ יש לכך קצת דמיון למה שדיברנו בשבת, שזהוהר לכאורה קורא את עקידת יצחק אחרת מאיך שאנו רגילים לקרוא. אנחנו קוראים "והאלהים ניסה את אברהם" – שהקב"ה מספר לנו שהוא ניסה את אברהם. אבל הפשט בזהר הוא שהקב"ה בא לאברהם ואמר לו – 'אני רוצה לנסות אותך'. זה לא שאברהם לא ידע שזה ניסיון, הוא ידע מראש שזה ניסיון. והשאלה אם הוא עומד בניסיון היא האם הוא יכול להחזיק בתוך הנפש שמדובר בניסיון עם שתי המשמעויות שלו. גם לאחר את ה'כאילו' עליו דיברנו קודם, האם הוא יכול גם ללכת על זה עד הסוף, ויחד עם זה גם שהוא יכול להבין שזה רק ניסיון שה' מנסה אותו. זהוהר אומר שבתחלה אברהם לא הצליח, הוא רק ראה את המקום מרחוק. רק כאשר כתוב שהוא

הגיע למקום, הכוונה שהוא הצליח לאחוז את שניהם ביחד. מאז עקידת יצחק יהודים הם כאלה: ה' אומר שאנחנו עושים, ובסדר, זה כאילו אנחנו עושים.²² [הבושה לכאורה מגיעה רק בעקבות חטא, כמו אדם וחווה שהתביישו לאחר חטא עץ הדעת] בראשית – 'ירא-בושת', זו המילה הראשונה בתורה. הבושה של החטא עליה אתה מדבר היא בושה שמביאה לריחוק. ירא בושת זו בושה שגורמת לי דווקא להיות פנים בפנים. החטא גורם לכך שאתה תהיה עם בושה שמרחקת. הכל תלוי באיזו בושה מדובר: בושה שעושה שאני יהיה נסתר, או בושה שעושה שאני יהיה פנים בפנים. כאשר כתוב אחרי חטא עץ הדעת "לא יתבוששו", הכוונה שהם לא יהיו כאלה שבורחים.

מסתכל שהיא קיימת רק בגלל שה' מקיים אותה או שהיא קיימת מצד עצמה. הבינוני מסתכל על עצמו כאילו הוא קיים מצד עצמו, כמו כל דבר בטבע שקיים כיון שהוא היה קיים קודם. הוא רואה את עצמו כסיבת הקיום של עצמו. למה השולחן שלפנינו קיים? בגלל שקודם הוא היה קיים. אז הוא סיבת הקיום של עצמו. ככה בן אדם חושב – למה אני עכשיו בן עשר? כי לפני שנה הייתי בן תשע. אז מי גרם שאני יהיה בן עשר? ההוא שהיה בן תשע גרם שאני יהיה בן עשר. זו סיבת הקיום הפשוטה של האדם. אדם שחושב ככה הוא לא ריאלי, אבל זה לא עוזר. האמונה העיוורת בקיום שלו חזקה, והעובדות לא מבלבלות אותו...

העובדה שככה האדם מסתכל, מביאה לכך שכדי שהוא יוכל להסתכל כמו שצריך עליו לשלול את ההסתכלות הזו ולהסתכל אחרת. הוא חייב להגיד שמצד עצמו באמת אין לו בחירה, והבחירה היא רק מצד שה' נתן לו את היכולת שיהיה לו בחירה. בלי ה' הוא כמו בעלי חיים שאין להם בחירה, והוא גם כן – "יותר האדם מן הבהמה אין". אין הבדל. למה בכל זאת יש הבדל? "לבד הנשמה טהורה שהיא עתידה ליתן דין וחשבון". בגלל שה' אומר לך שאתה עתיד ליתן דין וחשבון, ממילא יש לך בחירה. יוצא שהעובדה שאתה צריך ליתן דין וחשבון, מביאה לכך שלא תהיה כמו בהמה. הסיבה שאתה לא כמו בעל חיים לגמרי היא משום שאתה עתיד ליתן דין וחשבון. ואת זה ה' עשה.

ההגיון לבד לא מבטא את המציאות

כפי שדיברנו פעם שעברה על היגיון, שההיגיון לא יכול לבטא את המציאות בשלמות, והוא חייב לבטא אותה על ידי ריבוי הפכים ושליולות. הסברא מאד פשוטה – שהקב"ה מסתכל אחרת מאיך שאתה מסתכל. וה' רוצה שתדע שהוא מסתכל אחרת ממך. [הרצון של ה' עושה מציאות?]

כן, זו ההנחה הפשוטה... ההנחה הפשוטה היא שאין דבר כזה מציאות מצד עצמה, כל המציאות היא רק בגלל שה' רוצה בה. "הוא ציוה ויעמוד", אין משהו שקיים מצד עצמו, רק בגלל שה' רוצה.

הרצון נמצא מעל השכל, אלא שכדי שהוא יבוא לידי ביטוי הוא משתמש בשכל. אבל לשכל יש 'מספיק שכל' להבין שהוא רק ביטוי של הדבר האמיתי, שהוא למטה מהרצון. אם לשכל אין מספיק שכל הוא חושב שהוא גם קודם לרצון.

[אבל אנחנו לא יכולים לתפוס את זה בשכל] השכל מבין שהוא רק ביטוי ורק חלק. [במה זה מתבטא שהוא מבין?] הוא קולט נטפים מתוך הגודל של הרצון. כמו שאני אוהב להגיד שהנפש כוללת את השכל בתוכה, ולמרות שהשכל חושב שיש נפש – הוא לא באמת כולל את הנפש בתוכו. הנפש הנביעה מתוכה שכל שכאילו תופס את העצם.

מי שחושב שהשכל תופס את הכל – אין לו מספיק שכל. כי הוא לא יודע לחשוב על השכל. הוא יודע שהשכל יכול לחשוב על כל מיני דברים, אבל הוא לא יודע שהשכל יכול לחשוב על השכל עצמו. תפקידו של השכל להראות שיש סיבה לכל דבר, ואם הוא לא יודע להראות שיש לשכל – ממילא אין לו שכל.

הספוק הוא עצם מדת הישועה

וכן עליו להכיר
שה"אני" בעשית הטוב –
הפניה וה"לגרמיה" לקבלת
"ספוק" עצמי ממעשיו
הטובים – הוא הוא עצם
מדת הישועה של נפשו
הבהמית.

כאשר אני מנסה לחשוב מה בתפיסה שלי גורם שאני ייפול ליצר הרע, אני צריך להגיע לכך שבתפיסה עצמה יש לי הסתכלות לא בהירה שגורמת בסוף להמוץ נפילות. לאדם יש הרבה פעמים נפילות גדולות שנגרמות מטעויות דקות, ולתקן טעות דקה הרבה יותר משמעותי מלתקן נפילות מאוד גדולות. הטעות הדקה בתפיסה היא השורש של הנפילות הגדולות.

אבל צריך להסביר למה זה באמת שורש. לאדם יש תאוות שמפילות את האדם לדברים מאוד בעייתיים. למה שאני יבוא עכשיו ויפלפל לו פלפולים על התפיסה של היחס שלו לה? אם משהו שבא אלי עם בעיה של תאוות, אני יגיד לו – 'יש לי רעיון שבבילך תלמד פרק בעבודת ה', זה נשמע מאוד רחוק שזה מה שיעזור לו. יש לו התמודדות קשה, ואתה רוצה לדבר איתו על פילוסופיה שלא ברור איך היא שייכת? פתאום נופלת לאדם איזה תאוה, ואתה אומר לו שהשורש הוא בדקות כזו?

אז קודם כל, אין הכוונה לומר שפרק בעבודת ה' יגרום לכך שלא יהיו שום התמודדויות אחר כך, ושאלן לאחר מכן התפרטות של עבודות. להיפך, יש המון עבודות. אבל פרק בעבודת ה' כן רוצה להגיד שיש שורש, והוא משפיע על הרבה עבודות אחרות. ולמה הוא כל כך משפיע? לגבי ההתמודדות עם תאוות – זה קשור יותר לפיסקא הבאה, שעוסקת ביחס של האדם לרע. על פיה יובן איך כדי שלאדם יהיה יותר קל להתמודד עם התאוות הוא צריך לסדר משהו בראש שלו. אכן, כדי להבין את הפיסקא הבאה אני צריך לשים לב לפיסקא שלנו. כי כדי שאוכל להבין איך אני צריך להסתכל על עצמי כאשר אני עושה רע, אני צריך להבין איך להסתכל על עצמי כאשר אני עושה טוב. בעקבות זאת אני יראה כיצד זה משפיע על העבודה עם כל מידה ומידה באופן פרטי. יש סדר במאמר

פה הרב יצחק רוצה להגיד שלא רק סתם המודעות העצמית שלי היא רעה, אלא גם הסיפוק שלי מהדברים הטובים שאני עושה. אם אני לא מייחס את הדברים הטובים שאני עושה לקב"ה, ואני לא אומר שמה שהוא "משלם לאיש כמעשהו" זה חסד שהוא עושה אותי, אלא יש לי תחושה שאני "מסייע שיש בו ממש", שאני עשיתי פה משהו – התחושה הזו היא עצם מידת הישות של הנפש הבהמית.

כאשר אני עושה משהו טוב, אני כל הזמן צריך לבדוק אם אני לא מרגיש שמה שהניע אותי למעשה או אפילו מה שעכשיו מניע את השמחה שלי – הוא ש'אני' עשיתי טוב.

[אם בן אדם אומר – זה אני, יש לי נפש בהמית, ואני נהנה ממנה, זה לא טוב?] זה אפילו לא 'בהמית', זה כמו שבהמה חושבת שיש לה נפש בהמית. בהמה שחושבת שיש לה נפש בהמית זה לא עוזר לה. אם אני מרגיש שהנפש הבהמית היא משהו שקשה לי איתו, ואני מאוד שמח שקיבלתי במתנה את התחושה שקשה לי איתו, ואני לא רוצה להיות תקוע בתוך הנפש הבהמית – בסדר. אבל אם אני אומר, "שונא מתנות יחיה", בשביל מה אני צריך מתנה? אני נהנה איך שאני... זה לא טוב.

טעות דקה שורש לנפילות הגדולות

כעת אדם יכול לטעון על כל מה שאמרנו: יש לי התמודדות עם כל כך הרבה תאוות וזה דבר כל כך דק, אז מה אתה מדבר איתי בדקדוקי עניות כשיש לי כל כך הרבה צרות? זה נראה מוזר... [לבחורי ישיבות אין כ"כ התמודדות עם יצר הרע אחר חוץ מישות] יש יצר הרע של ביטול תורה, של לשון הרע, יש הרבה אפשרויות. להגיד שהדקות הזו, כל הפלפולים האלה זה כזה מהותי?... זו שאלה טובה. אבל זו שאלה שהיא מאוד כללית, אז נסביר קצת:

מה שמעליו. כמו שאמרנו, שלשכל יש סיבה שקדמה לו, וזו הבנה מהותית לשכל.

זה כמו שבן אדם מחליט שיש לו קושיא על כך שיש לו בחירה חופשית. הוא אומר: 'הכל מושך אותי! ואז אתה נותן לו סטירת לחי ואומר – 'תפסיק לבלבל לי במח... יש לי בחירה חופשית!' אז לא צריך לתת סטירה ממש, אפשר פשוט לצעוק, כמו שאדמו"ר הזקן כותב בפרק כט, 'תפסיק לבלבל את המוח. אל תנסה לשכנע את עצמך שאתה בלי בחירה'. אותו דבר פה, אם בן אדם מבין, הוא יכול להבין שיש לו שכל, שהוא יכול להסתכל מלמעלה.

[אבל השכל הוא מוכרח] השכל לא מוכרח בעצם, תפקידו להבין שיש משהו מעליו. אם יש לו קושיא על זה, המשמעות היא שהוא נתן לנפש הבהמית להשתלט עליו. אין היגיון לחשוב ככה, השכל באופן טבעי אמור להשתחרר מזה.

לא להתפעל מעשיית הרע

עכשיו נגיע לחלק השני:

**אמנם כשעושה רע,
ה' ירחם, אין לו להתפעל
מעצם עשיית הרע כלל וכלל.**

פה גם יש חידוש מאוד גדול ומאוד חשוב. כאשר אדם עושה רע, בדרך כלל הוא מתפעל מאוד מכך שהוא עשה את הרע. יש כאן ממש תמיהה על עצמו. איך זה יכול להיות שעשיתי דבר כזה? נגיד את זה יותר חזק: כאשר אדם מתפלא על כך שהוא עשה דבר רע – אז לא רק שהוא בפועל מתפלא, אלא הוא גם בטוח שזה טוב שהוא ככה מתפלא. כי בכך שהוא מתפלא הוא בעצם אומר – 'אני לא רציתי את זה. אני לא רוצה דברים רעים'. אז מה הוא מרגיש? שהוא ממש רוצה טוב. ואם הוא מרגיש שהוא רוצה טוב – לכאורה הוא מתקדם בחיים. לכן כשאדם עושה רע, התחושה הפשוטה שלו היא

פה. אז נקרא עוד קצת, נגמור את החלק הזה של העיסוק בטוב, ואז נגיע לחלק הבא על העיסוק ברע, ונזכור שיש פה משהו שאנו צריכים לענות עליו.

הנפש השכלית

(ובן) השכלית
ה"מלמדת זכות" על
המניעים של נפשו הבהמית,
כחלק מהשקפת עולם
טבעית, כל עוד איננה
משתעבדת לשמש,
בדרישה וחקירה, את
התודעה האלקית של נפשו
האלקית.)

פה אנו מגלים את הנפש השכלית, שבאופן טבעי היא מצטרפת לנפש הבהמית בכך שהיא מלמדת עליה זכות. הנפש השכלית יכולה ללכת לשני מקומות: או שהיא הולכת ללמד זכות על הנפש הבהמית, שלשם האדם נמשך באופן טבעי; או שהיא עובדת בדרישה וחקירה למצוא את התודעה של הנפש האלקית.

דיברנו על כך (בשיעור הקודם, עמ' 8) שבתנאי כתוב שגם אצל הבינוני שאין לו אתהפכא במידות, בכל זאת יש לו אתהפכא בשכל. יכול להיות אצל הבינוני שהשכל שלו יעבוד טוב ותהיה לו תודעה של נפש אלקית, שהנוכחות האלקית תתיישב לו בראש. אמנם גם אז הוא צריך כל הזמן לעבוד, כי ברגע שהוא מתחיל להתיישב הוא נופל. זה משהו מאוד חשוב.

[איך השכל יכול להשתכנע מהנפש האלקית? הרי הוא סגור בתוך עצמו] זה רק כשהשכל מחליט להיות שכל של בהמה, אבל כשהוא מחליט שהוא שכל אמיני – הוא מבין שיש

למה אתה נותן חיות וקיום לרע. כי אם אתה אומר שאתה מופתע מכך שהרע השתלט עליך, אתה בעצם אומר – 'לרע יש כח להשתלט עלי'! וברגע שאני אומר שלרע יש כח להשתלט עלי, נתתי לו המון כח.

הדבר דומה לכך שבמשך שלושים שנה אמרו לנו שיש חיזבאללה מאוד מפחיד. אמרו שיש לו כח, אז העניקו לו את הכח. נתנו לו עוד כח ועוד כח ועוד כח, כי בכך שאתה אומר שיש לו כח ממילא נהיה לו עוד יותר כח ועוד יותר כח. אז ברגע שאני חטאתי רח"ל, ואני עכשיו בא ואומר – 'וואי, כמה כח יש ליצר הרע!' הוא יכול להפיל אפילו אחד כמוני...'. אז חיזקתי את היצר הרע, הפכתי אותו למשהו מפלצתי, כזה אחד שהוא יותר חזק ממני, אז נתתי חיות וקיום לרע". זה שלב ראשון.

שהרי
נפשו
הבהמית, שהיא היא האדם
עצמו בבינונים כנ"ל,

בדרך כלל בינוני הוא אחד שלא חטא ולא יחטא לעולם, אז מה הכוונה פה בינונים? בינונים פה הכוונה שהאדם נולד או צדיק או בינוני, הוא לא נולד רשע. "בראת צדיקים בראת..." צריך לתקן שם את הגירסא, ולומר "כאילו רשעים", או "בראת בינונים" אלא שהם שנקראים רשעים כי בא אליהם כמעשה הרשעים (כך מוסבר בתניא).

מועדת לכל דבר רע.

הנפש הבהמית מושכת לכל דבר רע. זאת אומרת שאם הבן אדם שם את עצמו במרכז, והוא רוצה להיות הדבר הכי חשוב מכל הדברים בעולם,

כל פעם שאני אומר 'איך זה קרה לי?' – אני נותן לו המון כח. אז לא פלא שאחרי הרבה שנים אני בטוח שיש לו המון כח, אחרי הרבה שנים שנתתי לו המון כח הוא נהיה הר אדם.

שהוא בעצם שואל את עצמו – 'איך זה קרה לי? אני בכלל לא רוצה את זה'. והוא בטוח שהוא נהיה צדיק בכך שהוא מתפלל על שהוא עשה רע.

והנה בא הרב יצחק ואומר לך שלהתפלל שעשיתי רע זה היצר הרע בכבודו ובעצמו, ואתה צריך שלא תהיה לך שום התפעלות מכך שעשיתי רע, כי אתה מועד לכל רע. ואם עשית רע, מה אתה מתפלל? זה לא חידוש. ולהסתכל ככה זה הסתכלות נכונה. הוא אומר שכאשר אתה מתפלל על כך שעשית רע אתה גורם לך שלא רק המידות שלך ייכנסו לתוך הרע, אלא בכך אתה נכנס לרע עם כל האישיות שלך, עם המוחין שלך.

עוד לא הסברתי למה זה כך. בכוונה לא הסברתי, כדי להראות שהוא אומר פה משהו שהסברא הפשוטה לא חושבת כמוהו, נראה לא הגיוני מה שהוא אומר פה. זה היפך הטבע שלנו והיפך ההיגיון שלנו. כדי להבין את מה שהוא אומר פה אני צריך לשנות את השכל שלי.

מדוע לא להתפעל מהרע

עכשיו הוא צריך להסביר לנו למה הוא אומר דברים לא הגיוניים. אז הוא מסביר:

(על מנת שלא
להעניק לרע תוספת חיות
וקיום ר"ל),

הרב יצחק מסביר פה שאם אתה מתפעל מכך שעשית רע – אתה מוסיף חיות וקיום לרע. אתה עושה שהרע יהיה עוד יותר חזק. את זה כבר אפשר קצת להסביר. זה עוד לא הסבר שלם, בהמשך יהיה הסבר שלם, אבל אפשר קצת להסביר

"[אבל באמת לנפש הבהמית יש כח!] באמת יש לו כח, כי נתת לו המון כח בחיים. כל פעם שאני מתפעל מזה שעשיתי רע אני נותן לו המון כח.

אמרתי שיש שתי סיבות שמסבירות מה הבעיה בכך שהאדם מתפעל מהרע. הרב יצחק מכון אותך לשים לשני דברים שקורים כאשר אתה מתפעל מכך שעשית רע. יש מה שאתה מסתכל על הרע כאילו הוא לא אתה, ובכך אתה נותן לו המון כח, ויש מה שאתה חושב שהאני הלא טוב הוא באמת טוב, וזו הסיבה השנייה, שאתה מסתכל על הנפש הבהמית כאילו היא לא מועדת לכל דבר רע.

הרב מסביר פה שאתה צריך להבין שהנפש הבהמית מועדת לכל דבר רע. אתה צריך להסתכל שהנפש הבהמית היא מה שאתה שם את עצמך במרכז, והיא מועדת לכל דבר רע. זה העניין שלה, הרע לא קרה במקרה, היא נהנית לשלוח אותך לשם, יש לה יכולת לפתות אותך. אם תתפתה או לא – זו שאלה אחרת. אבל אם עשית רע אתה צריך לשים לב שאין לך מה להתפעל. אחרי שאתה יודע שאתה שמת את עצמך במרכז, אין לך מה להתפעל בכלל מזה שעשית משהו רע.

המחשת הדברים בעבודת ה'

עכשיו נגיד את זה יותר בעבודת ה', ויהיה יותר בהיר מה המשמעות של הדברים: אדם נפל בתאוה. אם הוא מתפעל מזה – אז כמו שאמרנו הוא מעניק כח לרע. כי הוא תופס שהיצר הרע הוא משהו מאוד חזק שמשלט עליו והוא לא רוצה את זה, זה קורה לו בעל כרחי. ממילא האדם מגדיל את הכח של מה שמשלט עליו.

דבר שני הוא שאני לא מזהה שהעובדה שאני שם את עצמי במרכז גורמת לכך שאני יהיה מועד. כאשר אני מזהה שאני מועד לכל דבר, אני מתייחס לעצמי ביחס של ענווה. אני בא ומבקש עזרה, אני רוצה שה' יעזור לי, אני חושב שבאמת

בעצם הוא מועד לכל דבר רע. אין דבר רע שהוא לא מועד אליו, בגלל שהוא שם את עצמו במרכז. זה משהו פשוט. אם אני במרכז – אז אני פשוט מועד לכל דבר רע, כי הכל אמור לשרת אותי, לא משנה מה. רצח – לגיטימי, אם זה ישרת את האינטרסים שלי. עריות – פשיטא, מה השאלה בכלל? עבודה זרה – זה עצמו עבודה זרה. אם אני שואל את עצמי, האם העיקר זה הקב"ה או העיקר זה אני – אז העיקר זה אני... יוצא שאם אני שם את עצמי במרכז והכל מסביבי, אני מועד לכל דבר רע.

אמנם מה שהוספנו את המילה 'אם' היה קצת בדיחה, כי באמת שמת את עצמי במרכז ואני מועד לכל דבר רע. אלא שכדי שהדברים יתקבלו על דעתנו קצת שמנו בהתחלה את ה'אם' הזה, כי להגיד את הדבר הזה ככה ישר קשה לנו לשמוע.

אני שם את עצמי במרכז, וממילא אני מועד לכל דבר רע. הנפש הבהמית היא מועדת לעשות רע, היא לא עושה כל דבר רע בפועל, אבל היא מועדת לכך.

בזמן האחרון, אני לא בקי בשמות של הפסיכולוגים אבל אמרו לי שיש ביטוי לאחד שחושב רק על עצמו – נרקיסזם. ממש נחמד לקרוא את ההגדרות לתחושה הזו¹⁰. רק דבר אחד לא נחמד שם: שחושבים שזה רק על אחרים... חוץ מזה, הכל בסדר, הציור מאוד נחמד. נרקיסזם לשיטתם זה דבר בריא מאוד אם אתה יודע לעבוד עם זה. אם אתה מצליח לגרום לאנשים האחרים לא לברוח ממך למרות שאתה כזה. כישורן... לצורך עצמך כמובן.

¹⁰ מישוה בא להתייעץ איתי, שיש לו מישוה שהוא מתמודד איתו שמגדירים אותו כנרקיסטיסט. אמרתי לו שאני לא מכיר את המונחים, אז הוא הקריא

אני רוצה להכניס משהו אלוכי לפה, אני צריך לחשוב שה' רוצה אותו, ולא שזה טוב מצד עצמו.

אם אני לא שם לב לדקות הזו, אני נמשך אל הרע ואני מרגיש שהוא באמת נחמד בסך הכל – מה הבעיה? מה כל כך רע? ואז אני נופל, ומיד מתפלל – איך זה קרה? מה בסך הכל רציתי? רציתי משהו נחמד, רציתי משהו טוב.

לדוגמא רואים את התופעה הזו לפעמים בזוגות שמתגרשים. המקום שבו נשבר משהו בתוך הקשר הוא כשהאחד מרגיש שהשני הצליח להוציא ממנו את הדברים הרעים שאף אחד לא הצליח להוציא ממנו. הוא הפך אותו לרע. כל אחד הכעיס את השני, הפריע לשני, עד שהוא הוציא ממנו רע כזה שהוא טוען – 'זה לא אני', 'עד שלא התחתנתי איתו או איתה לא הייתי מפלצת כזו'. הוא מרגיש שהשני הפך אותו למפלצת, ולכן אין מה לדבר איתו. באמת מה הוא הוציא? הוא הוציא את המפלצתיות שיש בתוכי. הוא הוציא את התחושה הפשוטה שיש לי שאני במרכז. פשוט וברור שבני זוג קרובים משקפים אחד לשני את האגואיזם בצורה הכי פשוטה. הם פשוט חושפים את המקום הזה. ואז פתאום אני מתפלל: בסך הכל רציתי שיהיה מאוד נחמד, לנחמד הזה קוראים אגואיזם, ואז פתאום יש מישהו שאומר: 'נעים להכיר – אגואיזם'. ואז האדם צועק: 'אני אגואיזם? בחיים לא הייתי אגואיסט...!' הפכת אותי לכוזה רע, ואני לא כוזה רע. אבל באמת היו לי תאוות, והתייחסתי אליהם באיזושהי התעלמות מהרע שנמצא בתוכם, מהדקות הזו. לכן הדקות הזו מאוד חשובה, כי היא מאפשרת לי ללכת מאוד חזק על התאוות בלי שאני ירגיש שאני באמת סולד מהתאוות. אם אני חושב כמו שצריך אני מרגיש כמה אני באמת סולד מהתאוות. כמה באמת התאוות מעצבנות אותי.

אני לא בסדר, אני עושה חשבון נפש מאוד פשוט. אז מה קורה כאשר אני מופתע מהרע שעשיתי? שאני לא עושה את החשבון הפשוט הזה שאני שמתתי את עצמי במרכז. למה זה אמור לעזור לי לשים לב שאני שם את עצמי במרכז? קודם כל זו ענווה, שאני צריך עזרה. אבל גם בקשר לעבודה מול התאוות זה עוזר לי. כי מה גורם לכך שקשה להתגבר על התאוות? שאני מרגיש שהן באמת מושכות אותי. אבל כאשר אני שם לב לכך שאני שם את עצמי במרכז, אז אמנם מצד אחד אני יכול להרגיש שהתאוה מושכת אותי, אבל מצד שני אני יכול להרגיש שלא נעים לי המצב הזה. ברגע שאני יכול להרגיש שלא נעים לי, אני יכול להסתכל על כל התאוות בצורה יותר מפוכחת.

אם אני מסתכל על התאוות כאילו הם דבר נחמד ונעים שאני מאוד נמשך אליהם, אבל בסוף אני שבתי בתוכי, יוצא שאני לא מסתכל על הדקות של הרע שיש בתאוה. הדקות שברע שיש בתאוה בטלה אצלי בשישים בתחושה שלי שנחמד שיש תאוה, וממילא אני מאוד מתפלל פתאום איך נהיה רע מהתאוה. הרי בסך הכל מדובר במשהו נחמד, משהו שאני אוהב אותו ורואה אותו כנחמד. אבל האמת היא שאני אוהב אותו ורואה אותו כנחמד רק בגלל שבפנים החלטתי להתעלם מכך שיש שם איזה רע שאני יודע שהוא רע, ואני מחליט כאילו הוא לא קיים. זו הבעיה.

דוגמא לכך שבעיה דקה גורמת לנפילות

נניח אני מסתכל על זה שעצם קיום העולם הוא דבר טוב. זה טוב, טוב שאני קיים, וטוב שיש עולם, זה נחמד. אבל איך אדמו"ר הזקן קורא לכך שאני רוצה שיהיה עולם? קליפת נוגה. אם זה לא משהו שה' רוצה, אלא משהו שאני רוצה – זו קליפה. קליפה היא משהו שלא יכול להתעכל, אני לא יכול לאכול אותה, אני צריך לזרוק אותה. אז אם

להרגיש באמת שאני לא רוצה את התאוות

וממילא התאוות יכולה לקחת אותי לכל דבר רע. בכך אני מזהה בתוך כל התאוות איפה אני סולד מהם, וזה מאפשר לי באמת לא לרצות את התאוות. זה גורם לי להרגיש שבאמת אני לא רוצה אותם, לא 'בכאילו'. אם אני רק 'בכאילו' לא רוצה את התאוות, כלומר שאני מתפעל מזה שעשיתי רע, אז אני לא באמת סולד מהם. אבל אם אני מצליח לזהות בפנים שבאמת קשה לי עם זה שאני במרכז, כי זה מביא אותי למקום שאני לא אוהב אותו, אז אני מזהה בכל התאוות שיש משהו שאני באמת לא אוהב בהם, באמת לא אוהב אותם. הן מעצבנות אותי.

אבל אם אני לא עושה את החשבון הזה, כלומר אם אני אומר שאין לי מקום בתוכי שאני לא אוהב, אז בעצם את כל התאוות אני קצת רוצה בלי לשים לב, אבל אני לא רוצה את הרע כמו שהוא מתנפח, ואז אני שואל את עצמי – איך הגעתי לשם?... אבל האמת היא שהגעתי לשם כי זה מה שרציתי. לכן אסור להתפעל.

אני צריך לתפוס אותם בהתחלה כשהרע עוד קטן, זה נקרא "זה וזה שופטן", כשהרע הוא קטן אני מביע את דעתי – האם אני רוצה להיות בעל תאוות או לא רוצה. כמו שדיברנו הרבה פעמים שאדמו"ר הזקן יוצא נגד העלאת המידות, אבל כל זה רק כאשר המידות גדולות ומשתלטות עליך, אבל פה סביב השולחן אפשר להעלות את המידות, אין בעיה. כאשר התאוות תופסת אותי חזק אני לא יכול לחשוב שאני רוצה להעלות אותה לשורשה, עליך לברוח. אבל עכשיו, כשאני יושב פה על השולחן, אני חושב – האם אני רוצה להיות בעל תאוות או להתפלל. כעת אתה יכול להעלות את התאוות לשורשה.

זה מה שהרב יצחק רוצה להגיד לנו: אם אתה שם לב שהנפש הבהמית היא האדם עצמו והיא מועדת לכל דבר רע. כלומר, בכל תאוות שיש לי אני שם לב שיש בתוכה את התחושה שאני במרכז,

עבודת הבן ועבודת העבד

העבד הפשוט על הבן והעבד הנאמן, על אף שנראה בפשטות שעבודתו נחותה יותר.

אדמו"ר הרש"ב עורך לאורך המאמרים שלוש הקבלות¹ בין העבד הפשוט לעבד הנאמן והבן.²

הקבלה ראשונה היא ברגש המתלווה אל העבודה. הבן והעבד הנאמן עובדים מאהבה, ואילו העבד

פתיחה

במאמר 'ומקנה רב' (פרשת מטות-מסעי) בהמשך תרס"ו מתחיל³ אדמו"ר הרש"ב לבאר שלוש מדריגות וצורות שונות של עבודה ועבודת ה': הבן, העבד הנאמן והעבד הפשוט.

אדמו"ר הרש"ב מחלק ביניהם חילוקים שונים, כשהדגש המרכזי הוא שיש מעלה ויתרון בעבודת

¹ אמנם ישנם חילוקים אף בין עבודת הבן לעבודת העבד הנאמן, אך מאחר שאנו רוצים להדגיש את מדרגת העבד הפשוט, נקביל אליו את שניהם תוך התעלמות מהחילוקים שיש ביניהם.

² הביאור נמשך בעיקר עד למאמר 'אחרי ה"א תלכו', פרשת ראה.

³ אלו ההקבלות שאנו רוצים לטעון שהם העיקריות. בנוסף אליהם ישנן הקבלות נוספות, הנובעות ומתלוות לשלושת הקבלות אלו.

הפשוט עובד בלי אהבה, מתוך קבלת עול, ומתוך יראה^ט.

הקבלה שניה היא בשאלה מאיפה נובע הכח לעבודה. כאן נחלקים הבן העבד הנאמן והעבד הפשוט לשלושה. כאשר העבד הפשוט בקצה האחד – עבודתו בכח עצמו ובבחירתו לגמרי, ואין בה משיכה מלמעלה כלל. הבן בקצה השני – עבודתו נובעת רק מהמשיכה שיש לו לה', בצורה מוחלטת. והעבד הנאמן באמצע, יש לו משיכה לה', מצד מעלתו, אך הוא איננו עובד רק מכח המשיכה שלו, אלא גם מכח עצמו ובחירתו. מכיוון שאנו רוצים להדגיש את מעלת העד הפשוט אפשר לומר בקיצור שיחסית גם הבן וגם העבד הנאמן עבודתם היא מכח המשיכה הטבעית לה', ואילו העבד הפשוט עבודתו רק מכח עצמו.²

^ט לגבי עבד נאמן כתב (בהוצאות החדשות זה בעמוד תכב למעלה) "עבודתם היא באהבה ושמחה ותענוג גדול". לעומת העבד הפשוט שהוא "עושה בעול רק מצד יראת אלוקים, שתכבד עליו העבודה כו'". והוסף אח"כ (עמ' תכד בפסקה השנייה) שאף ש"ודאי שאין ערוך ביניהם. דעבד הא' [היינו העבד הפשוט] עובד בע"כ ותכבד עליו העבודה עד שתקצר רוחו כו', משא"כ עבד הב' [העבד הנאמן] שמניח כל עצמו רק לה' לבדו באהבה וחשק", בכל זאת יש יתרון גם בעבד הפשוט "עמ' ז' יש יתרון מעלה רבה בעבודה בעול דוקא יותר מבעבודה באהבה דעבד נאמן הנ"ל, מכמה טעמים... דהנה העבודה הבאה מצד האהבה וההתקשרות האמיתי כנ"ל, כל מה שיעשה ויעבוד להאדון לא נקרא עבודה כלל". ובסוף עמוד תכה: אבל בגוף ועצם העבודה, הנה עבודת האוהב לאהוב ובן לאביו ועבד נאמן לאדונו, משתוים המה, וכולם אינם עבודה אמיתית, להיות שזהו מצד ההתקשרות שעושה באהבה וחשק כו'.

² בעמוד תכג (פסקה שנייה), מתאר אדמו"ר הרשב"י את עבודת הבן והמשיכה שלו לאביו, ביחס לעבודת העבד הנאמן, שהיא יחסית בכח עצמו: "עבודתו של הבן לאביו גם כן הוא ברוב שמחה ותענוג לעשות נח"ר לאביו, ולא תכבד עליו כלל כל עבודה קשה ביותר בשביל אביו, עד מס' ממש... הרי זה מצד שנמשך לשרשו, כי הרי יש כח המושך בנפש הבן מצד

לפני שנעבור להקבלה השלישית נעיר הערה חשובה. איזה עבודה נעלית יותר? באם המבט והמדד שלנו יהיה על המאמץ, הרי שנחשיב יותר את עבודת העבד הפשוט, שעבודתו דורשת מאמץ רב יותר, כמובן. אך באם אנחנו מודדים את העבודת ה', היינו את הרמה שבה העבודה שלנו שייכת וקשורה לה', הרי שנמצא שעבודתם של הבן והעבד הנאמן שייכת וקשורה לה' יותר. על פי מדידה זו, אין יתרון לעבד הפשוט בכך שעבודתו היא בכח עצמו, ולהפך, זהו חיסרון. אך אדמו"ר הרשב"י מדגיש פעמים רבות שהיתרון בעבודה בכח עצמו היא בכך שיש בה הנחת עצמותו, היינו שדווקא בה העובד עסוק יותר לשייך את העבודה לה', ולא לעצמו. ובכך אנחנו מגיעים להקבלה השלישית, כשלאחריה הדברים יוסברו, בעז"ה.

כח האב עד שנמשך אליו ממילא... וכך בנשמות ישראל שנקראו בנים, נמשך להם כח ההתעוררות מאביהם שבשמים שיומשכו אחריו בכל לב ונפש... אבל אין זה מכח עצמן ובחירתם... ובעבד נאמן הוא בכח עצמו כו' כנ"ל". ובעמוד תלג מדבר במעלת העבודה בכח עצמו של העבד הפשוט: "דעיקר ענין העבודה הוא בעבד שעובד בעול מלכות שמים דווקא, שזהו בחינת עבודה ויגיעה בכח עצמו דוקא...". ובעמוד תלד מתאר את העבד הנאמן כדבר אמצעי, הוא גם נמשך ברמה מסוימת מלמעלה, וגם יש בו מעט כח עצמו (אבל לא כל-כך): "ועם היות דהשגה שלהם היא אינה שלא ביגיעה, מאחר שאינם בדוגמא שלמעלה כו', ומ"מ היא לא ביגיעה כל-כך... הרי דגופא של האהבה והתקשרות אינו בכח עצמו ויגיעתו כ"כ, וממילא אין בזה בחי' ביטול מהותו כל-כך כו'". ובעמוד תלו מעיר לגבי העבד הפשוט: "והגם דלכאורה גם בזה יש כח עליון, מה שהוא ית' בבחי' מלך, ונק' מלך ישראל כו', הוא כמו במלכותא דארעא, הרי רוממות והתנשאות המלך הוא שגורם האימה ופחד על אנשי המדינה להיות יראתו עליהם כו', הנה באמת זהו דוקא כאשר מקבלים עול מלכותו עליהם, או אימתו ופחדו עליהם מחמת ההתנשאות שלו כו', ועצם קבלת מלכותו הוא בכח עצמם דוקא (וכידוע דמלוכה הוא ברצון דווקא כו'), שמקבלים אותו למלך, ונותנים עצמם אליו להיות יראתו עליהם כו'.

כפי שהתבאר בהקבלה הראשונה, אדמו"ר הרש"ב מתאר שהעבד עובד מיראה והבן עובד מאהבה. הקבלה זו מבוארת כבר בתניא (פרק מא): אבל בלי יראה כלל לא פרחא לעילא באהבה לבדה. שהעוף אינו יכול לפרוח בכנף אחד, דדחילו ורחימו הן תרין גדפין וכמ"ש בתיקונים. וכן היראה לבדה היא כנף אחד, ולא פרחא בה לעילא, אף שנק' עבודת עבד. וצריך להיות ג"כ בחי' בן לעורר האהבה.

ממילא מובן שכאשר מתארים אדמו"ר הזקן ואדמו"ר הרש"ב את הבן והעבד הם אינם מדברים על שני אנשים שונים. אהבה ויראה הם שני כנפיים, ושניהם נדרשים כדי לעבוד את ה' בשלימות, כשכל אחת מתייחסת לצורה אחרת של עבודת ה' שקיימת באדם. האדם עושה דברים בגלל שהוא נוטה אליהם, ועושה דברים בגלל שהוא בוחר בהם.

לאורך התניא מסביר אדמו"ר הזקן שהעבודה מצד הנפש האלוקית היא עבודת הבן, שנמשך בטבעיות אחרי ה', והוא רוצה בה²². ועוד מסביר אדמו"ר

שאין העבד אלא כרכושו וקנינו, וכמו שיעבוד בשורו וחמורו... וכן מה שיעשה העבד הכל לרבו הוא, היינו שנקרא על שם האדון, שהאדון עצמו הוא שעושה את הדבר, אלא שעושה על ידי עבדיו כו'. ואח"כ משווה זאת לעבד הנאמן: ומשום זה יש בעבודה זו יתרון גדול על העובד באהבה והתקשרות, שנקרא על שם העובד, ואע"פ שיצליח בעבודתו ויתגדל כבוד האדון, נקרא על שם העובד, ולא על שם האדון, ובאמת כן הוא שהעבד הוא העושה את ההגדלה כו'.

²² ואדרבה, האהבה מתעוררת בקלות יותר. שהרי לאדם קל יותר להתחבר למשהו, מאשר להחליט (בכח עצמו) להתיירא ממשו.

²³ כך בתחילת פרק ב: ונפש השנית בישראל היא חלק אלוה ממעל ממש... כך עד"מ נשמות ישראל עלו במחשבה כדכתיב בני בכורי ישראל בני אדם לה' אלהים פ' כמו שהבן נמשך ממוח האב כך כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו ית'. ובפרק י: כדפירשו בתיקונים איזהו חסיד המתחסד עם קונו עם קן דיליה לייחדא קב"ה ושכניתי' בתחתונים

הקבלה שלישית היא בשאלה על שם מי נקראת העבודה. עבודת הבן והעבד הנאמן נקראת על שם, ואילו עבודת העבד הפשוט נקראת על שם האדון.²⁴

במבט פשוט נראה ששלושת ההקבלות לא מסתדרות יחד. כיצד דוקא העבד הפשוט, שעובד מכח עצמו, עבודתו נקראת על שם האדון, ואילו העבד הנאמן, שעובד מכח מלמעלה המושך אותו, עבודתו נקראת על שמו?

בנוסף, לא מובן כיצד ניתן לומר שהעבד הפשוט עובד מיראה, ויחד עם זאת עבודתו היא בכח עצמו. אם העבד עובד מיראה, הרי שהוא איננו עובד בכח עצמו, אלא מחמת סיבה המעוררת ומושכת אותו. ואם כל היראה היא רק מכח עצמו, הרי שאין סיבה לעורר דווקא יראה, וניתן לעורר גם אהבה²⁵.

לפני שנסביר את הדברים נשים לב לעוד נקודה:

²⁴ בעמוד תטו למטה כתוב בהקשר לעבד הפשוט (כתוב שם את הביטוי "עבד נאמן", אך ברור מההקשר שמדובר על מדרגת עבד פשוט): "אינו שייך שיחזיק טובה לעצמו כו', וגם, הרי כל טובו הוא לאדונו, וכמ"ש במקום אחר על דרך משל העבד שעושה איה כל יאה ויפה מאד, הרי התפארת מזה הוא אל האדון, ולא יקרא על זה שם העבד כלל כו'". בעמוד תלא: דבאמת גם בעבד פשוט יש לו תענוג בעבודתו, אמנם לא מצד האהבה יתענג העבד בנחת רוח של אדונו, כי אין לו אהבה אל אדונו, כי אם מצד שהפקיר עצמו מכל וכל לגבי אדונו, ואין לו נחת רוח של עצמו כלל, כי אם הנחת רוח של אדונו זה הוא הנחת רוח שלו, כי אינו מציאות לעצמו, וכמשי"ת (והרי הוא דבוק לאדונו כמו א' מאבריו של האדון כו')... ולזאת, הגם כי לא לו יהי' התפארת בזה, שלא יקרא שמו על הדבר, ולא יודע כלל שהוא פעל ועשה כל זאת כו', הנה כל זה אינו נוגע לו כלל, כי אינו חושב אודות עצמו כלל, מאחר שאינו שום מציאות לעצמו, דכל מציאותו הוא רק העבודת כו'". ובפירוש בעמוד תלב: נמצא שנקראת העבודה הזאת על שם האדון עצמו, מצד

שבמידה והוא נהנה ממנו – הוא בוחר בו, אך כאשר הוא לא נהנה – הוא לא יבחר בו.

כפי שהתבאר, עבודת הבן היא עבודת הנפש האלוקית, הנמשכת בטבעיות אל ה'. הניסיון לערב את הבחירה בתוך ההיסחפות אחרי ה', הוא רצונה של הנפש הבהמית לעצור את ההיסחפות של הנפש האלוקית לה', וללכת אחרי ה' רק כשהדבר מתאים ומהנה, ולנסס לעצמה את עבודת ה' ואהבתו.

מאחר שהבן נמשך לעבוד את ה' בטבעיות הרי שעבודתו היא דבר עצמי עבורו, ואיננה מקרית ורצונית אליו. לכן אדמו"ר הרש"ב מסביר בהקבלה השלישית שעבודת הבן נקראת על שמו, כלומר שהיא דבר קבוע וקיים אצלו. בפרט שאנו מזהים את הבן עם הנפש האלוקית, שהמשיכה אחרי ה' היא הזהות שלה.

אך עבודת העבד איננה דבר קבוע אצלו, שהרי הוא איננו מרגיש שייך וקשור לה' בטבעו. עבודתו היא לנסות להפוך את עצמו לקשור לה', לשייך את עצמו לה'. לכן אדמו"ר הרש"ב מסביר שעבודתו נקראת על שם ה', שהרי זוהי כל עבודתו – להיות קרוי עבד של ה' ושייך אליו.

העבד הפשוט, איננו מרגיש את הקשר שלו לה', והמחשבה על ה' איננה גורמת לו לעבוד אותו בטבעיות, עבודתו היא ככח עצמו. עבודה כזו מנותקת מה', מאחר שהיא נובעת אך ורק מהחלטתו ובחירתו, ולא מהמשיכה שלו לה'. התמקדות בכך שהעבודה נובעת מבחירתו, ולא בכך שהוא בוחר להיות שייך לה' – תמנע מהבחירה שלו להתממש. על העבד לשים לב היטב שהוא עבד, שעבודתו נובעת מעצמו ואיננה משויכת (בצורה פשוטה) לה'. שימת הלב שעבודתו נובעת מכח עצמו יוצרת

הזקן (בפרק מא), שעבודת העבד היא עבודה נגד טבעו של האדם. הוא איננו נמשך אליה בטבעיות, ועליו להתאמץ ולבחור לעשות אותה: והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' ואותו תעבדו וגו' וכמ"ש בזהר [פ' בהר] כהאי תורא דיהבין עליה עול בקדמיתא בגין לאפקא מיניה טב לעלמא כו' הכי נמי אצטריך לב"נ לקבלא עליה עול מלכות שמים בקדמיתא.

כך מסביר גם אדמו"ר הרש"ב, שביחס לצורה שבה האדם עובד את ה' על ידי הנטיות שלו, עליו לשים לב שהוא בן, לעבוד מאהבה. וביחס לצורה שבה הוא עובד את ה' בגלל בחירתו, עליו לשים לב שהוא עבד, ולעבוד מיראה.

העבודה הטבעית מאהבה והבחירת מיראה

כעת ננסה להסביר מה ההכרח שעבודה טבעית תהיה עבודה מאהבה, ועבודה מבחירה תהיה עבודה מיראה. ובכך נענה גם על שאר השאלות ששאלנו בהתחלה.

הבן, שמרגיש בטבעיות שהוא רוצה לעשות את רצון ה', ועבודת ה' איננה בחירה והחלטה שלו, עליו לשים לב היטב שעבודה זו איננה נובעת ממנו, אלא מה'. שימת הלב לכך שה' מייצר אצלו רצון טבעי להיות שייך אליו ולעבוד אותו מולידה בתוכו אהבה לה'. אהבה משמעותה משיכה למישהו, והאהבה את ה' מבטא את המשיכה הטבעית הפנימית שלו לה'. במידה והבן יחשוב שעבודתו נובעת מעצמו, והוא בוחר בה, הוא לא נותן לעצמו להסחף באהבה לה', אלא מגביל אותה לבחירתו. ובנוסף הוא גם הופך את הקשר עם ה' לאינטרסנטי:

וכמ"ש ברע"י מהימנא פ' תצא כברא דאשתדל בתר אבוי ואימיה דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה ורוחיה

ונשמתי כו' ומסר גרמיה למיתה עלייהו למיפרק לון כו' וכמ"ש במ"א.

ה' יש לו בחירה, בעוד הוא מצד עצמו היה מעדיף להיסחף אחרי ה' בלי בחירה כלל. וכפי שכתב אדמו"ר הרש"ב: "שהוא הוא עצמו של האדון, שאינו שום מציאות לעצמו כלל, וכל מציאותו הוא רק מציאות האדון כו".

בן שנעשה עבד

גם אדמו"ר הזקן (תניא פרק מא) וגם אדמו"ר הרש"ב (פרשת נח) הדגישו שתכלית העבודה איננה באדם שעובד בצורה של בן ובצורה של עבד, אלא בבן שנעשה עבד, שמחפש לבחור בה' (בצורה מתקנת עם יראה) כמו העבד. עבודה זו רצויה יותר מאחר שהיא עושה נחת רוח גדולה לה'.

המשל של אדמו"ר הזקן לבן שנעשה עבד (בליקוטי תורה פרשת ראה) הוא בן שמתחתן. כל עוד הבן לא מתחתן, הוא איננו עבד, והנחת רוח שהוא עושה לאביו היא מצד זה שהוא בנו, ולא מצד הבחירה והמעשים שלו. אבל כאשר הבן מתחתן הוא מחליט להיות בעל בחירה, הוא מחליט לעבוד מכת עצמו, לפרוץ ולעשות, ולא רק להימשך אל אביו. אך הבן עושה נחת רוח לאביו כשהוא מתחתן רק אם יש לו יראה. במידה והבן ייחס את כל היכולת שלו לבחור להתחתן ולנהל את חייו לעצמו – האבא לא ישמח, ולא תהיה לו נחת רוח מהבן. אך אם לבן תהיה יראה, שתבטא את העובדה שהוא איננו רוצה להתנתק מההורים, ואיננו רוצה לחשוב שכל היכולת שלו להתחתן ולנהל את חייו היא רק מעצמו – הוא יעשה להם נחת רוח גדולה יותר משל הבן שנשאר קרוב אליהם.

אצלו יראה. הוא הרי רוצה להיות עבד של ה', וזוהי הבחירה שהוא רוצה לבחור. לכן העבד ירא תמיד שמא הוא ישייך את העבודה לעצמו, שמא הוא יתמקד בכך שהעבודה נובעת ממנו, ולא בכך שכל עניינה הוא להיות קשור לה' ולא נפרד ממנו. על ידי היראה שנובעת משימת הלב לכך שעליו להתמקד בבחירתו להיות קשור לה', ולא בעובדה שהוא זה שבחר, העבד יוכל לייחס את עבודתו לה' ולא לעצמו, וכך לממש בפועל את הבחירה שלו – להיות קשור לה'.

כאשר העבד מממש את הבחירה שלו באמת – להיות שייך אך ורק לה', ולא להתמקד בעובדה שהוא זה שבחר לעבוד, הוא הופך להיות כמו רכוש של האדון, וכמו שורו וחמורו, וכפי שכתב אדמו"ר הרש"ב (הובא בהערות לעיל): "מתבטל כל עצמותו לגמרי... נמצא שנקראת העבודה הזאת על שם האדון עצמו, מצד שאין העבד אלא כרכושו וקנינו, וכמו שיעבוד בשורו וחמורו". האישיות שלו ויכולת הבחירה שלו אינם משמעותיות, אלא רק העובדה שהוא בטל לגמרי לרצון האדון, ורוצה להיות קשור אליו.

יותר מכך, האדון הרי רוצה שתהיה לו בחירה, ושתהיה לאדם צורת התנהלות כזאת בעבודת ה', ומחמת רצון זה – העבד עובד גם מבחירה. כך, שלמרות שהוא רוצה שלא לבחור כלל, אלא רק להיות שייך לה' – הוא עובד מבחירה כי כך ה' רצה. כך יוצא שגם יכולת הבחירה והעצמאות שלו, אינם באמת מיוחסים אליו, אלא לה'. שהרי רק בגלל רצון

על קונטרס התפלה

מברכים אותו בלי לעשות הרבה עבודה, ולרבי הרש"ב אין בעיה עם זה. נסביר למה.

אני רואה את המקרה שדיברנו עליו, היהודי קיוה והתפלל שלחבר שלו יהיה טוב, הביקורת שייכת לכאן או לא? לכאורה אין כאן התבוננות, הוא חושב שזה לא בסדר? זה הגיוני להגיד שזה לא בסדר? ! סביר להניח שאם הרש"ב היה רואה יהודי שמברך את חבר שלו בתמימות שיהיה בריא היה מתפעל מהתמימות של היהודי. עכשיו זה לא רק סתירה בין דברי הרש"ב לדור שלנו, אלא זו כבר סתירה בתוך הרבי הרש"ב עצמו. שהרי מצד אחד הוא כתב שאין תפלה ללא התבוננות פרטית, ומנגד הרי ברור שהיה חושב שהתפלה והתקוה של היהודי הן דבר מעולה.

להתפלל מתוך המצוקות הפרטיות שלך ולא מתוך השגות עמוקות

נקח את אחת הביקורות בתחלת הספר (אות ב'):

והנה כל הענינים האלו [שהוא דיבר לפני כן, באות א'^כ]. העניינים של 'סובב' ו'ממלא', ו'להסתכל ביקרא דמלכא', ו'דביקות שכלו באלוקות' וכו'. כל העניינים האלה] ערוכים וסדורים לפניכם ככמה דרושים הנדפסים ובכתבים, הכל כאשר לכל באר היטב [מציין! יש תורה שלימה, הכל כתוב]. ואחר כ"ז בכס הדבר תלוי לידע את הענינים האלו ולהבינם על בוריים ולאשורם, ולהתבונן בהם בתפלה שזהו עיקר הכוונה [אחרי שאתה יודע הכל, בסדר, אז מה? אתה צריך להתבונן בזה בתפילה. ואז הוא אומר לך]. כי כל הלימוד והידיעה הקודמת היא כהכנה אל העיקר [כל מה שלמדת זה רק הכנה,

התבוננות המעוררת את היראה. וכן בענין התפארת לאסתכלא ביקרא דמלכא.... עיי'ש באריכות.

האם הביקורת של הרש"ב שייכת לדורנו?

יש לרבי הרש"ב בקונטרס התפלה ביטויים מאד חריפים על עבודת התפלה בהתבוננות פרטית, לא ברור עד כמה העבודה הזו מתאימה לדור שלנו. הוא אומר שמי שלא עושה עבודת התפלה עדיף שלא ילמד חסידות כי זה רק מוסיף על הישות שלו וכו', כל הספר מלא ביקורת].

פשוט שהביקורת לא נאמרה על תפילתם של יהודים פשוטים

אני לא מסכים שזה לא מתאים לדור שלנו, זה קשור לאיך שאני לומד באופן כללי. נניח שבא משהו ואומר לך שהוא לא מרגיש טוב, יש לו בעיות פרנסה וכד', ואתה מברך אותו שתהיה לו בריאות ופרנסה – על פי הניתוח שלך את כל הקונטרס, מה הרבי הרש"ב חושב על מה שאמרת לו? האם לזה מכוונים הביטויים החריפים שעליהם הוא מדבר או על משהו אחר? [למה זה קשור למה ששאלתי?] אני רוצה להגיד שלא מבינים מה מפריע לרש"ב, למה כשאנחנו קוראים אנחנו לא נהנים ורוצים להגיד שלא שייך אלינו. אני טוען שאם אני אלך לסיטואציה פשוטה ואני אקרא את כל מה שכתוב בקונטרס אני אראה שאין לו כמעט ביקורת עליה, בתנאי שהיא כנה.

לא ככה מסבירים בד"כ. אבל אם ניקח את כל זקני חב"ד, ברור לי שכשהם פוגשים אדם ברחוב שמספר על הצרות שלו הם מתפללים עליו או

^כ ד"ל: הרבה עניני התבוננות, הן בענין בחינת ממלא-כל-עלמין... והן בענין בחינת סובב-כל-עלמין... והן התבוננות דפסוק ראשון ושני דק"ש. וכמו"כ התבוננות פרטיות השייכים למדות פרטיות. אם התבוננות המעוררת את האהבה או

מאמץ או משהו טבעי? אם אתה מתחיל לחשוב ככה אתה מתחיל לשים לב שיש לך צרות אמיתיות. אם הצרות שלך הן שאתה לא מבין יחודא-עילאה ויחודא-תתאה, סובב וממלא, בדרך כלל אצל רובנו זה נקרא בלי התבוננות כלל. יש צרות גשמיות כמו מחלה וכיו"ב, יש צרות ברוחניות שכואב לך שאתה מתייגע מאד ולא יוצא פרי, וזה נקרא התבוננות פרטית.

כשאני קורא את מה שהוא כותב אני מקבל חיזוק, שבלי מה שהוא כתב הייתי חושב שלא שייך לעסוק במה שמטריד אותי, זה שטויות. בלעדיו הייתי חושב שבתפלה צריך לחשוב על דברים חשובים, יחו"ע ויחו"ת כאמור, ופתאום הוא אומר הפוך, תתבונן על דרך פרט, תיכנס לנבכי הנפש שלך, למקומות שבהם יש לך צרות עם האלוקות, איפה שנוגע לך מה הקב"ה רוצה או לא רוצה ממך. בגלל ההסתכלות ההפוכה שלי משעשע אותי מה שכולם מסבירים. הוא אומר שאף אחד לא עושה את זה. למה? כי אנשים לא רוצים להתעסק עם שטויות, "אני עם פחות מאור אין סוף לא מתחיל..."

זו הצעקה של הרבי הרש"ב. לומדים מלא חסידות ופתאום מתחילים לחשוב על מושגים רחוקים "סובב וממלא", אבל נדמה לי, אומר הרבי הרש"ב, שהבוקר הקב"ה לא ממש עניין אותך. יש לך צרות פשוטות, מה אתה מתעסק בגדולות? [זה לא אמור להיות קשור להתבוננות הכללית?] כן, זה מגיע משם על דרך הפרט. אפשר לקרוא ולא להרגיש ביקורת, להיפך אפשר ממש ליהנות שסוף סוף משהו אומר לך להתעסק עם המקומות שקשים לך באמת ובדרך כלל אתה רק מדחיק אותם.

[למה הוא כותב את זה כל כך לא ברור, לא הייתי מבין ככה אם לא הייתי שומע אותך] בזה אני מסכים. הרש"ב היה חי במקום אחר, השפה שלו קשה. אבל אני מאמין שאם היה יושב פה ושומע

שבסוף זה אמור להיות בתפילה]. [ואז הוא מסביר מה זה] והוא שיתבונן בהם בתפלה בהתבוננות פרטיות דוקא [כלומר, לא כמו שהוא למד, אלא באופן אחר. שלזה הוא קורא 'כללי' ולזה הוא קורא 'פרטי']]. [ואז הוא מסביר] והוא להרחיב הביאור בהענין האלקי שמתבונן בו להבינו היטב בריבוי הפרטים שבו דוקא [כלומר הוא צריך להבין טוב טוב איזשהו עניין אלקי שהוא עסוק בו, עם המון המון פרטים]. ולא די בהתבוננו' בדרך כלל לבד. ואף גם אם הענין כבר ידוע אליו ומבואר אצלו היטב, אם מתבונן בו בתפלה בדרך כללית לבד אין זו התבוננות כלל. לפי שאינו מאיר האור בפנימיות במוחו ולבו כ"א בדרך מקיף לבד ע"ג המוח. ועם היות שמתפעל בעת מעשה במוחו על הענין האלקי וכן מתפעל בלבו ברצוא ותשוקה לאלקות כו'. אבל הוא דמיון כוזב בלבד ואין לו קיום כלל כ"א תיכף חולף ועובר כל ההתפעלות וכמ"ש התעניף ענין בו ואינו כו'.

מה באמת מפריע לרבי הרש"ב? מפריע לו שאדם מנסה להתפלל ובסוף יוצא לו לא טבעי, יוצא לו משהו מלאכותי עם הרבה מאמץ, הרבה התבוננות כללית כמו שכותב, האדם שואל את עצמו מה יצא? ובאמת לא ברור. נגיד את זה אחרת: למדת הרבה רש"ב, הבנת שצריכה להיות התבוננות פרטית ולא כללית, אבל לא שמת לב שהתבוננות פרטית זה למצוא היכן הדבר נוגע למצוקה שלך, ואיך כל ההתבוננויות הכלליות קשורות למקום בו אתה נמצא.

אני קורא אותו בדיוק הפוך. מבחינתי אם אני אלמד הרבה הרבה חסידות ואעניין מאד בכל הפרטים זו עדיין התבוננות כללית. ולהיפך, אם אני אחשוב שיש לי הרבה צרות, ולמשל אחת מהם שכאשר אני בא להתפלל יש לי בעיה, אמרו לי שיש הקב"ה ואף פעם לא פגשתי אותו. מה הוא רוצה ממני? שאתפלל או לא? זה חשוב לו? הוא באמת רוצה בזה? איך צריכה להיראות התפלה, זה אמור להיות

מה שאני אומר היה מסכים. זה מה שהוא מתכוון באמת.

נמשיך מאיפה שהפסקנו, נדלג על הסוגריים הארוכות (כידוע אצל הרש"ב יש הרבה סוגריים, וסוגריים בתוך סוגריים וכו'):

וממילא [כלומר, מכיוון ש"הוא דמיון כוזב בלבד ואין לו קיום כלל כ"א תיכף חולף ועובר כל ההתפעלות וכמ"ש התעיף ענין בו ואינו כו"], כמו שהוא כתב קודם, לפני הסוגריים, מה שקראנו מקודם] אין זה שייך כלל לקיום בפועל אח"כ בסור מרע ועשה טוב בפועל ממש. וכמו"כ אין מזה שום התגברות על המדות טבעיים דנפש הבהמית להכניעם כו'. כ"א נשאים בתקפם כמקודם בלי שום שינוי כלל כו'. (וזהו מה שרבים מאנ"ש מתאוננים שהם שלומדים הרבה דא"ח ומתפללים. ומ"מ אין שום שינוי לטוב בהמדות טבעיים דנה"ב שהן בתקפם כתולדתם ואדרבה מתגברים יותר כו' והסיבה היא כנ"ל. כי הלימוד והידיעה מצד עצמם אין זה פועל להכניע את הרע דנה"ב. (אם לא בדרך בירור מלמעלה למטה שנעשה ע"י התורה כידוע ומבואר במ"א. וזה דוקא בנשמות גבוהות שנעשה בהם הבירור ממילא ע"י התורה. אבל רוב הנשמות אופן הבירורים שלהם הוא מלמטה למעלה דוקא). ובתפלה ההתכוננות היא בדרך מקיף לבד ואין זה פועל מאומה על המדות טבעיים. וממילא מזמן לזמן מתגברים יותר כו'). וכ"ז הוא לפי שההתכוננות הוא בדרך כללית לבד ואין זה עבודה כלל.

הוא מחלק כאן בין צדיקים לבינוניים, הצדיקים יכולים בדרך מלמעלה למטה, בדרך התורה ובדרך בירור, אבל אנחנו צריכים לבוא מלמטה למעלה. מה זה בירורים בדרך מלמטה למעלה? אתה צריך להגיע מהמקום שבו אתה נמצא למטה. תמצא איפה יש עניין אלקי שאתה מרגיש שהוא נוגע לך

וקשור לך, שאתה מצליח לפרט אותו לפרטים פרטים.

ניתן עוד דוגמה, כל אות ג' זה סוגריים אחד גדול, נעבור לאות ד':

אמנם העבודה האמיתית היא ביגיעה בתפלה ביגיעת נפש ויגיעת בשר, דהיינו יגיעת המוח בעיון גדול ובהתקשרות גדולה בהמושכל, שצריכים לזה אריכות זמן כשעה ויותר להרחיב את ההשגה וההתבוננו' בריבוי הפרטים שבו דוקא. ולקרב לעצמו את הענין ע"פ הסברים הידועים לו או מה שמתחדשים אצלו בעת מעשה.

מה שהוא כתב "ביגיעת נפש ויגיעת בשר" הוא לוקח ממש"כ אדמוה"ז בתניא (פרק מב): "יכוח זה ומידה זו, לקשר דעתו בה", יש בכל נפש מבית ישראל ביניקתה מנשמת משה רבינו עליו השלום. רק מאחר שנתלבשה הנפש בגוף, צריכה ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכופלת. האחת היא **יגיעת בשר**, לבטש את הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש, כמו שכתבנו לעיל בשם הוזהר, דגופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מבטשין ליה, והיינו על ידי הרהורי תשובה מעומק הלב, כמו שכתוב שם. והשנית היא **יגיעת הנפש**, שלא תכבד עליה העבודה ליגע מחשבתה להעמיק ולהתבונן בגדולת ה' שעה גדולה רצופה".

יגיעת בשר זה "הרהורי תשובה מעומק הלב", לבטש את עצמי ולשים לב כמה אני במצב ירוד שהאור לא מאיר בי, זה מה שאני צריך לחשוב, זהו, התבוננות פשוטה. רק שבדרך כלל אני לא חושב ככה, למה? כי אני צריך ללמוד ליקוטי תורה ועוד מלא ספרים עמוקים ולהתפלל מתוך 'סובב' ו'ממלא'. הוא אומר "מה פתאום, זה לא בשבילך, אתה צריך לעסוק ביגיעת נפש ויגיעת בשר" לשבת ולחשוב שבאמת הקב"ה לא מאיר כך. ברוב הפעמים שאתה בא להתפלל אתה מרגיש שזה לא

הרש"ב כותב שצריך בהתבוננות "לקרב לעצמו את הענין", וכמו שהוא ממשיך בקונטרס:

וכ"ז יהי' לא כלומד בלבד איזה ענין. כ"א בהתקשרות עצמי בעצם נושא המושכל המושג במוחו. וזה הוא הגורם לו לידע ריבוי הפרטים שבהמושכל גם יותר ממה שידע קודם בלמודו בהענין. ויתחדשו אצלו ענינים רבים במה לקרב את הענין לעצמו. וכל פרט ופרט שבו וכן כללות הענין יהי' בעומק הרבה יותר (והוא מה שהעצם מביא את ההתגלות שלו. כו'. ואין הכוונה כאן על עצם נקודת ההשכלה כ"א על עצם הענין המושג כו') עד שיוקלט ויונח הענין היטב במוחו ויאיר האור בגילוי ממש במוחו. ומהמח נמשך אל הלב שנחשק ונרגש האור בלבו. והוא מה שהלב שומע ומרגיש את תענין האלקי המושג במוחו. והוא ע"י הדעת שבמוח המתפשט ובא גם ללב (ונחלק לחו"ג שהן אהו"ר כו')...

בקיצור מה שאני בא להגיד: כשאתה בא להתפלל בלי קונטרס התפלה, אם למדת הרבה דברים עמוקים ובא להתפלל מתוכם, הרש"ב מתעצבן עליך, הוא אומר תפסיק בלבבל במח, אתה כולך גוש בשר שבקושי נדבק לך משהו מבאמת לחשוב על הקב"ה ותחשוב על זה, אל תחשוב עכשיו על כל מיני מושכלות, על זה תחשוב. תחשוב על איפה זה כן נדבק, ואל תתחיל לחשוב על כל מיני מושכלות ותגיד "ואו איזה למדן גדול ועמקן בחסידות אני", את זה הוא לא מוכן. בעיני זה כיף, סוף סוף בא משהו ולוקח את כל העמקות של החסידות, שאין לי כח ואני לא יכול להתפלל ככה, ואומר לי "עזוב שטויות, תתפלל עם מה שנוגע לך ממש".

זה ממש להתייחס למציאות האישית שלך^{כב}, לזה הוא קורא התבוננות פרטית, שיש קשר בין זה

הולך, אתה לא מרגיש שבאמת אתה חושב שהקב"ה נמצא וכו', אתה מרגיש שנעבעך קמת עכשיו ויש כל כך הרבה דברים לעשות ועכשיו צריך גם להתפלל.

יגיעת נפש זה "להעמיק ולהתבונן בגדולת ה' שעה גדולה רצופה", מה הכוונה? מה זה "להתבונן" מסביר אדמוה"ז בהמשך הפרק שם: "והנה כל אדם מישראל, יהיה מי שיהיה, כשיתבונן בזה שעה גדולה בכל יום, איך שהקב"ה מלא ממש את העליונים ואת התחתונים ואת השמים ואת הארץ ממש, מלוא כל הארץ כבודו ממש, רצופה ומביט ובוהן כליותיו וליבו וכל מעשיו ודבוריו וכל צעדיו יספור אזי תיקבע בלבו היראה לכל היום כולו; כשיחזור ויתבונן בזה, אפילו בהתבוננות קלה, בכל עת ובכל שעה, יהיה סור מרע ועשה טוב במחשבה דבור ומעשה, שלא למרות חס ושלום עיני כבודו אשר מלוא כל הארץ, וכמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו, כנ"ל. וזהו שאמר הכתוב: כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו, שהיא יראה המביאה לקיום מצוותיו יתברך בסור מרע ועשה טוב, והיא יראה תתאה הנ"ל", משהו פשוט מאוד.

אומר הרש"ב אתם לומדים עניינים עמוקים עמוקים ובסוף אתם לא עושים משהו מאוד פשוט, אתם לא באים ואומרים שאתם לא בסדר (שזה נקרא "הרהורי תשובה, לבטש) ואתם לא באמת מנסים לצייר שיש קוב"ה שעכשיו מסתכל עלי. אתם לא באמת מנסים לצייר את זה ככה, נורא נורא נמוך, נורא נורא מפורט: עכשיו הוא מסתכל עלי, מה זה אומר שהוא מסתכל עלי? הוא מרחם עלי, כועס עלי אוהב אותי, מבקר אותי, מה? תגיד? זה נקרא לפרט לפרט שזה יגיע עד אלי.

^{כב} אני זוכר שהיתה פעם התוועדות בישיבה, אחד הבחורים שלמד פעם בישיבה עם ראש הישיבה של היום. הבחור

שאתה מדבר על זה שמלא כל הארץ כבודו למציאות שלך. כאילו הוא רוצה להגיד: "מלא כל הארץ כבודו?, הקב"ה למרות שהכל שלו הוא מחליט להתעסק איתי? אז מה הוא רוצה?", עכשיו אני רוצה לחשוב "אז מה הוא רוצה? הוא רוצה שאני אחשוב על זה שהוא רוצה להתעסק איתי? הוא רוצה שאני אתייחס לזה?" כאילו תכנים את זה, אל תתבונן כאילו אתה לומד על נושא אחר, תחשוב עכשיו בעזרת כל החסידות שלמדת, תחשב הקב"ה פה ומה הוא רוצה עכשיו, מה אתה רוצה ממנו ומה הוא רוצה ממך.

לדבר מהמקום בו אתה נמצא זו התבוננות פרטית. זה מה שהוא מסביר, נכון, השפה קשה, הוא לא דיבר עברית, הוא דיבר 'חסידית' אבל זו הכוונה לאורך כל הקונטרס.

נראה עוד משל שנראה לי שהוא מביא מאדה"א, הוא כותב כך (אמצע אות ה):

וההרגשה זהו עניין הדעת, כי יכול להיות שמבין את הדבר היטב ומ"מ אינו במורגש אצלו. וכמו תינוק חכים שמבין הכל ומ"מ אינו מרגיש עצם העניין... וזהו"ע הדעת שהוא ההרגש... והוא שמרגיש את העניין המושג ע"י ההתקשרות שמקשר דעתו בחוץ בהענין בו. והנה ענין ההרגשה הגם שהיא במוח (וכמו גידי ההרגשה בגשמיות שהן במוח כידוע) מ"מ ה"ה בא אל הלב. שהלב מרגיש את העניין המושג במוח ומתפעל עי"ז בלב לב לפי אופן ההשגה. וכמו בגשמיות כשמרגיש את טוב ענין הממוז והגדולה הרי נרגש העניין בלב ומתפעל בלב ממילא באהבה ורצוא לזה. ולהיפך

כשמרגיש ענין חסרון השפלות אינו רוצה בזה בשו"א. כמו"ב הוא בעבודה כשמרגיש את עצם הענין האלקי ממילא בא ההרגש גם אל הלב והרי הוא מתפעל בלב על האלקות. אם שהתפעלות היא בבחי' קירוב והו"ע הרצוא להתקרב ולדבקה בו. והיינו כשהתבוננות היא בבחי' קירוב דאלקות או בהפלאות אלקות שלגדולתו אין חקר כמו"ש במ"א דאהבה חיצונית נולדה מההתבוננות בבחי' קירוב דאלקות. ואהבה פנימית יותר היא הבאה מההתבוננות בגדולת והפלאות אוא"ס ב"ה בו' וכן כשמתבונן איך שכולא קמ' בלא חשיב בו' או בהתבוננות איך שאוא"ס נמצא למטה כמו למעלה בו' מתעורר מדת היראה בו' כמו"ש במ"א פרטי ההתבוננות בענינים אלו.

וההרגשה בלב והתפעלות הלב באים ממילא בלי יגיעה שאינו צריך לייגע להרגיש את הענין האלקי בלב ולתפעל באהו"ר. כ"א בא ונמשך ממילא מן המוח אל הלב (ע"י אמצעות הדעת שממשיך ומעלה תחלה את התפעלות הלב אל המוח כנ"ל ואח"כ נמשך מן המוח אל הלב שכ"י נעשה ממילא בו') והעיקר הוא היגיעה במוח... להתבונן באריכות ההתבוננות דוקא ולקשר א"ע היטב היטב בעצם הענין האלקי המושג להיות נרגש במוחו שעל ידי זה נעשה ההגדלה וההרחבה בההשגה להבין ולהשיג את הענין היטב בכל פרט ופרט שבו ובעומק ביותר כנ"ל. עד שמאיר האור בגילוי ממש כמוהו. ואז ממילא נמשך האור בלב ג"כ שהלב מרגיש בטוב את הענין האלקי.

מכיר. הברסלבר התחיל להגיד אתה יודע מה זה תפלה? תפלה זה רגש, זה עומק, בכי. ראש הישיבה לא הבין על מה הוא מדבר. היה מאד יפה כי ראית ששניהם מאד כנים וכל אחד אומר את המקום בו הוא נמצא. אחד בא ואומר לקב"ה אני לא מצליח ללמוד, לא מצליח להתפלל, לא בוכה, על מה לבכות שאין לי קשר עם ה' פשוט תגיד לו שאין לך קשר שיפתור את הבעיה. השני עמוק ובעל נפש, דיבר מהמקום שלו.

הרבה חסידות וקבלה, אצלו תפלה הוא בהשתכחות הנפש ממש. ראש הישיבה של היום הוא איש פרקטי כזה. פעם ישבו יחד להתוועד ודיברו איך מתפללים. ראש הישיבה אמר שאצלי תפלה טובה זה כמו קמב"ץ, אני בא לקב"ה ואומר לו בדיוק מה אני צריך, אם הצלחתי להגיד בדיוק מה שאני צריך זה תפלה טובה. הברסלבר כמעט נפל מהרצפה, מה זה, מתנה צבאי? ראש הישיבה אמר לו, אני אף פעם לא בוכה לאנשים כשאני צריך משהו, מה זה לבכות? לא

בחירה בטוב ומאיסה ברע (וההבדל בין זה לספרי מוסר)

נמשיך באמצע פרק ח':

ועיקר הויכוח והבירור הוא ע"י העבודה דתפלה דוקא. אם העבודה היא בהענינים שגם השכל הטבעי דנה"ב יכול להבין זאת הרי הנה"א פועל בו (ע"י אריכות התבוננות ובהעמקת הדעת כנ"ל) שגם הוא יבין וירגיש את הענין האלקי ובהתפעלות האהו"ר דנה"א מתפעל גם הנה"ב באהו"ר כו'. ואם העבודה היא בענינים שלמעלה מהשגת השכל הטבעי. הנה בהתגברות התפעלות המדות כשמתפעל באהבה אמיתית לאלקות הרי האהבה הזאת מתגברת על האהבה זרה דנה"ב לתאוות ותענוגים גשמיים להכניעה שלא ירצה בזה כו'. וכמ"ש בשש"ב ח"א פ"ט ואהבת ה' כאש בוערה בלבו כו' מעומקא דלבא שבחלל הימני שיהי תוכו רצוף אהבה מלא וגדוש עד שתתפשט גם לחלל השמאלי לאכפוי" לסט"א יסוד המים הרעים שבה כו'. וכמו"כ בכל מדה בפרט כו' (וכפי אשר ידע אינש בנפשו" מדותיו הרעים באיזה מדה פרטיות ביותר. צריך לעורר בתפלה ביותר המדה דקדושה שלעומת המדה רעה בכדי להכניעה ולשנותה כו').

וגם ידוע דעיקר הבירור הוא ע"י הדעת. שהדעת מבחין בין טוב לרע. וכמא' אם אין דעה הבדלה מנין. דעיקר ההבדלה בין טוב לרע הוא ע"י הדעת. כי הנה ענין הדעת הוא ההרגשה כנ"ל. ולזאת בכה הדעת דוקא מבחין שזה טוב וזה רע כו'. וכמו בגשמיות שהאדם מרגיש באיזה כאב שיארע בא' מאבריו שההרגשה היא במוח. והיינו ע"י גידי ההרגשה שנמשכים מן המוח לכד האברים ע"י מרגיש הכאב שבאבר ההוא והיינו במוח הדעת דוקא. וכמו יוסף דעת יוסף מכאוב דכשהדעת יותר ה"ה מרגיש יותר יכאב לו יותר. והתינוק אינו מרגיש כ"ב באיזה כאב מפני העדר הדעת שבו.

אני מסכים שהוא אומר דברים שהם עדיין רחוקים מאיתנו, אבל הוא מתכוון שתצייר דברים נמוכים שיש לך זיקה אליהם¹².

בהמשך הוא מתאר איך לא משיגים כלום, נקרא אות ד':

והנה זו היא רעה חולית אשר הרבה מאנ"ש נלכדים בזה בזה¹³. כאשר מצינו רבים העוסקים הרבה בדא"ח וגם בענינים עמוקים ומייגעים את-עצמם להבין הדברים על בורים (ויש מהם אשר כל עסקיהם הוא בענינים עמוקים דוקא, כמו במדר' שלמעלה מאצילות דוקא, ובעצמות ואו"ס במדר' שלפני הצמצום. ובענינים אחרים כמו בענין בריאת יש מאין שמבחי' מל' דאצי' לבי"ע ובענין ממכ"ע וסוכ"ע וכ"ש בפרטי מדר' דבי"ע ובענין עבודת המלאכים באמירת קדוש וברוך וכדומה בהענינים. אינם חפצים לעסוק בהם ולא נחשב בעיניהם לעסק כלל. ולפי קטנות דעתם קוראים זה בשם ענינים נמוכים. והוא מפני שאינם יודעים העמקות בענינים אלו. ובשו"א אינם יודעים כלל תוכן ענינים אלו על בוריים. ואין להם שום היות בענינים אלו ואינם מוצאים בהם תועלת לנפשם (מפני העדר נתינת נפשם לעבודה בתפלה אשר באמת עיקר העבודה עכשיו הוא בענינים אלו ביותר) כ"א כל עסקיהם הוא בענינים הגבוהים שנראה בהם העמקות ובהם הם חפצים מצד ההשכלה שבהם. ומהם שמייגעים את-עצמם לריק ואינם משיגים כלל אמיתית הענינים...

אני מסכים שהוא עדיין אומר דברים שאנחנו לא רגילים. "עבודת המלאכים", מה הוא מתכוון? הוא רוצה שתצייר משהו, תצייר איך מישוה עובד, הוא רוצה שתצייר נמוך.

¹² בא להגיד הפוך, אבל כאמור אני יכול להבין למה הוא חושב ככה, כי השפה שלו מאד קשה.

¹³ אני זוכר שראיתי מישוה שלומד קונטרס העבודה, הוא אמר לי "איזה מאמרים עמוקים" זה מצחיק, כל הקונטרס

לא מדובר כאן על עניינים גבוהים, אלא רק לחשוב באמת מה טוב ומה רע. נמשיך באות ט':

וכמו"כ יובן בעבודה בתפלה כשהוא בהעמקת הדעת שנגיש האור האלקי במוחו ולבו ה"ה מרגיש את הטוב ר"ל את העילוי דאלקות ומתפעל באהבה ורצוא אליו ית'. ובמה שמרגיש את העילוי דאלקות ה"ה מרגיש את השפלות והפחיתות של הרע. ולכן נקבע בנפשו הבחירה שבוחר בטוב ומואס ברע. ולפי אופן אמיתת ההרגש (בהעילוי דאלקות והפחיתות של הרע כו') כן הוא אמיתת הבחירה לבחור בטוב ולמאוס ברע שמואס באמת בהרע בו'. ונמצא דעיקר הביורור והזיכור דמדות הטבעים הוא בעבודה בתפלה דוקא.

צריך להרגיש שלחשוב שיש ה' זה טוב, לחשוב שיש עולם הזה זה לא טוב, צריך להרגיש את זה. זו עבודת התפלה. לא רוצה לא סובב לא ממלא, לא צמצום ולא כלום. רוצה שתרגיש שיש עילוי באלוקות, [לכאורה זה פשוט, לא?] לא! הוא רוצה שתצייר את זה טוב, למה אלוקות זה עילוי, ולמה הרע הוא פחות, תצייר בכלים שלך. כשמרגיש את העילוי דאלקות מרגיש את השפלות והפחיתות של הרע, ולכן בוחר בטוב ומואס ברע.

[זה כמו ספרי המוסר?] לא, זו הסיבה שהוא כותב ב'חסידות' ולא בעברית. אם היה כותב בעברית היית מבין כמו ספרי מוסר. [מה ההבדל?] שבספרי מוסר אתה לא חושב על הקב"ה, הוא רוצה שכשתחשוב על אלוקות יהיה לך תענוג ותימשך לזה כמו לגשמיות. בעל מוסר לא רוצה את זה, הוא עסוק בעיקר בלדבר על הרע. [זה לא מחשש להגשמה] נכון, יש בעיה של הגשמה, ולכן הרש"ב אומר שצריך בירור. אם אני אחשוב שהקב"ה הוא כמו תאוה גשמית, זה טוב? נצייר את זה: תחשוב שאתה חי לנצח, גן עדן, שתהיה בעל חנות מזון גלידה וכד' לכל החיים, כמה שאתה רוצה. אתה מרגיש שאתה רק שומע את זה אתה מקיא את

הגשמה. אם זה אלוקות, זה לא מה שאני רוצה. צריך לברר איך האלוקות זה משהו שאני רוצה אותו נצחי, מה אפשר לרצות נצחי? צריך הרבה בירור. אם כשאני חושב על גשמיות, על כל דבר שהוא מוגבל אני מואס בו, זו התקדמות. נכון אני צריך לחשוב על כמה אלפי שנות גלידה כדי למאוס בה, אבל התקדמתי, לאט לאט מספר השנים ירדו... צריך להגיע שאני מתענג מאלוקות כמו שמתענגים מעולם הזה, אבל מעולם הזה צריך להרגיש ממילא שאני לא רוצה בו. [הלואי] אתה אומר הלואי, למה? היית רוצה את זה? מצוין, הוא רוצה שתיקח את הנקודות האלו ותפתח אותם.

מוסר זה להציב מטרות וציפיות ולהגיע אליהם. להגיד שיש תענוג מאלוקות והגשמיות מסתירה ואומרת לי שהתענוג הוא ממנה וזה מגעיל אותי, זה חסידות. השאלה העיקרית היא האם אתה רוצה לחשוב על אלוקות ולהתענג, או לחשוב על הציור האופטימלי שלך ולחשוב אם עבדת מספיק קשה והגעת אליו. במוסר לא מדברים כל כך על הקב"ה והרבי הרש"ב לגמרי מדבר על הקב"ה. [בסוף במוסר אתה עובד את הציור שלך ולא את הקב"ה] אתה כבר מדבר חריף כמו הרש"ב, נדבקת...

חסידות לפני התפילה

[למה ללמוד חסידות לפני התפלה] ניקח את השיעור בשבת, אם מה שיוצא בסוף הוא שמרגישים השכלה זה על הפנים. אם אתה מרגיש שהצלחת לקרב את העניין האלקי לשפה הרגילה שלך לאישיות שלך אז זה באמת עוזר לך להתכונן לתפלה.

[כתוב שההתבוננות לפני התפלה היא בשפלות עצמו ובשעת התפלה ברימומות א-ל, לפי הציור כאן זה בעיקר לפני התפלה, למה זה שייך בתוך התפלה?] המציאות שלנו היא שבדרך כלל אנחנו צריכים כל כך הרבה פעמים במשך התפלה

להתפלל מחדש... אין מה לעשות, צריך לקחת את העניין הכללי של התפלה ולהתעמק בו באופן פרטי, אחרי זה אם אפשר להתקדם מצוין.

בלימוד זה לא כך. וכמו שמובא בלוח "היום יום" (כ' תמוז): "שלושת מיני התבוננות הם: (א) התבוננות לימודית – שמבין הענין על בוריו, הוא מתבונן בעומק הענין ההוא, עד שהשכלי מאיר אצלו. (ב) שקודם התפלה – ענינה הרגש חיות הענין שלמד, ולא הרגש השכלי כמו בהתבוננות לימודית. (ג) שבתפלה – ענינה הרגש האלקות בענין שלמד".

בסופו של דבר הכל שאלה איך קוראים את הקונטרס.

באות יא הוא מביא כמה דברים שצריך לפעול בעצמו "בכדי לפתוח מוחו ולכו שיוכל לעבוד את ה' בתפלה", כשתקרא תראה שהוא יורד למטה למטה. נקרא רק את הקיצור (של הרי"צ):

יבאר ה' הכנות אל העבודה (תפלה א) להסיר כל מחשבה ממילי דעלמא. ולעמוד במקום אחד [שהיה לך זמן פנוי, אתה עכשיו בא רק להתפלל, בלי טלפון, בלי שום טרדה. אתה פה. וגם לא להסתובב הלוך חזור]. (ב) לחשוב דא"ח בלבישת ט"ת [ללמוד קצת חסידות עם תפלין]. (ג) לפעול השפלת עצמו ע"י מרידות [הוא כותב בפנים "לחשוב היטב כל פרטי עניניו במחדו"מ אשר לא לה' המה", לחשוב על זה שרוב הזמן אתה לא חושב על הקב"ה, שהקב"ה לא מעניין אותך, תחשוב על זה, זה מה שהוא רוצה

ממך. משהו מאוד פשוט, תשים לב שבד"כ זה לא מה שמטריד אותך, יש לך מלא טרדות אבל אם הקב"ה נוכח או לא זה לא הטרדה שלך. לשים לב שזה ככה. זה נקרא "לפעול מרידות בעצמו" שהוא "נעשה אחד שאינו כלי לאור ה' וקדושתו", זה מה שצריך לשים לב. יחשוב על זה שיש לו תאוות, לשים לב לזה שהוא מדבר דברי ליצנות והוללות כזו. בהמשך הוא מדבר על כך שאפילו כשאתה לומד זה לא פועל עליך, אתה לומד ואתה לא מרגיש שזה תענוג עצום ומצליח להביא את זה לידי ביטוי בתורה ובתפילה שלך. הוא מאריך הרבה, הוא כותב "תמרמר באמת בנפשו מאד מאד על כל הנ"ל ויהי נבזה ושפל מאד בעיני נפשו וישבר רוחו בקרבו ויהי בבחי' לב נשבר ונדכה באמת" [ח]. (ד) לעורר רחמים רבים על נפשו [הוא מסביר "וע"ז אנו אומרים ברחמיך הרבים רחם עלינו, ברחמיך דוקא, כי אנו אין אנו יודעים כ"כ גודל הרחמנות מפני שאין אנו יודעים ומרגישים כ"כ מעלתה (של הנפש) כמו שהיתה למעלה, וגם אין אנו מרגישים הירידה כ"כ כו', ולזאת אנו מבקשים ברחמיך הרבים שהכל גלוי וידוע לפניך רחם עלינו כו'"]. (ה) להתבונן שעומד לפני עצמות א"ס ב"ה [הוא מסביר "ובפרט כשיתבונן (בהתבוננות קצרה אבל בהתקשרות כו') בגדולת ורוממות הא"ס איך שכולא קמ' כלא גם המדר' היותר עליונים". שלא יתבונן באריכות, הוא כותב "בהתבוננות קצרה" כו', יש פה מלך, אם היית עומד לפני מלך מה היה קורה לך? אתה עומד לפני מלך, תחשוב. ל. זה מה שהוא אומר לך].

^ל [מי שרגיל להיות לפני מלך כבר לא מפחד, הוא מתרגל] נדמה לך, גם אם אתה נמצא הרבה, אם החיים שלך תלויים בזה אתה מרגיש פחד בכל פעם מחדש. אין דבר כזה להתרגל. אם זה באמת מלך שהחיים שלך תלויים בו לגמרי והוא יכול להחליט מה שהוא רוצה וזה כל החיים שלך אז אתה לא מתרגל. אדמוה"ז מסביר באריכות שיראה היא למעלה מהזמן, אדם כל הזמן יש לו פחדים, אדם חי עם פחדים בלי סוף. אם אני אקח מקומות שהולכים לפסיכולוגים אז החברה כחברה כולה חרדתית בגלל שהפסיכולוג שיטפל בהם בחרדות. מאוד מצוי. כי חרדה זה

^{יב} [זה לא מוסר?] לא, הוא רוצה שתשים לב שהקב"ה לא מעניין אותך. מעניין אותך כל מיני דברים אחרים או לא מעניין אותך הקב"ה. ולא שאתה לא הגעת למדריות שהיית רוצה.

^{יג} אחר כך הוא דן אם זה טוב או לא, אם זה יעשה אותך עצוב.

^{יט} [למה הוא אומר להתבונן בקצרה ולא כמו שכותב בתניא (פרק מב) "שעה גדולה רצופה"?] כי הוא מדבר עכשיו ממש סמוך לתפילה.

לחמש עצות האלו הוא קורא התבוננות פרטית. לא משהו אחר! בסדר, זה לא תמיד מסודר, אבל הכיוון הוא מאדו ברור מה הוא מתכוון.

התבוננות פרטית צריכה להיות נוגעת עד אליך

[אבל יש גם הרבה דיבור על כך שהתבוננות פרטית זה להיכנס לעומק העניין לפרטי פרטים, מה עם זה? הוא רוצה להגיד שכשאתה מתבונן התבוננות פרטית הכוונה שתחלק את זה לחלקים מאד קטנים, שיהיו כ"כ קטנים עד שזה בגודל שלך. אפילו את אותם עניינים שבאים בדרך מלמעלה, הוא רוצה שתדון בהם בפרטיות לפרטי פרטים, למשל אתה מדבר על אוא"ס הסובב כל עלמין, אתה יכול לדון עכשיו על היחס שבין הסובב לעיגול הגדול, לצמצום, לקו, צמצום של הדיקנא, מלא מושגים יפהפיים. אבל אתה יכול להגיד: רגע, יש סובב כל עלמין, הקב"ה סובב, אם הוא סובב כל עלמין פירושו של דבר שכל המציאות היא רק חלק ממנו, אם כל המציאות היא חלק ממנו מה זה אומר לי? זה אומר שיש אותי או שאין אותי? וכו' הפירוט גורם שזה יגיע אליך. אני רוצה להגיד שהפירוט יוצר את זה שזה בסוף יגיע אליך, זה נקרא פירוט.

[על כל דבר אתה לחוץ להוציא ממנו מה שנוגע אליך?] בהתבוננות פרטית, זה אמור לייצר אצלי ציור ממשי שאני נמשך ומרגיש אותו. זה יהיה במציאות שאתה חי בה, הכי טוב בתוך המציאות שלך. [בהתבוננות הלימודית זה גם ככה?] [יש על זה ביקורת שאסור לחפש בכל מקום את הפועל יוצא] נכון. בלימוד זה לא ככה, אבל בתפלה כן.

להתפלל על הפרט או על הכלל

[אין חשש שהאדם מתעסק רק עם עצמו בסוף?] בטח שיש חשש [היה ראיון עם הרבי מאמשנינו

משהו קיומי בתוכי. הוא אומר לך תשים לב שאתה צריך להיות חדר לפני ה'.

ב'קרב אליך', שאלו אותו איך מתפללים, אז הוא ענה שזה מאד פשוט, תחשוב מה אתה באמת צריך ותתפלל על זה. שאל אותי משהו בבית כנסת בקרית יובל, זה כל מה שיש לכם בתפילה? רק על עצמכם, מה עם תפלה על האומה? הכל הא בהא תליא, אם כשאתה מתפלל זה לא שאתה מנסה לשנות את הרצון של ה' אלא רק מנסה לזכך את הרצון שלך אז איזה מין עבודת זיכור המידות זאת שאתה רוצה כל מיני דברים פרטים. כיוון שתפילה זה לא תפילה אז ברור שצריך להתפלל על האומה. תחשוב, אם להתפלל זה הכוונה להתקשר לדברים נעלים אז תחשוב שאני מתחיל להתקשר לדברים נעלים, מה הדברים הנעלים? אני באמת צריך משהו, ומה אני צריך? עכשיו אני צריך זוג נעליים, אז אני מתחיל להתקשר לזוג הנעליים, זה באמת נשמע על הפנים.

[ר' נחמן אמר לר' נתן להתפלל אפילו על זה שחסר לו כפתור בחולצה] יותר מזה, ר' נתן היה מתפלל גם על דברים שכבר יש לו, הצלחת מונחת לפניו והוא מתפלל שיומן לו אוכל. מה זה עושה? זה עושה שאני אומר לקב"ה לא מעניין אותי האוכל אלא מעניין אותי שאתה תתן לי אוכל, בראת אותי עם צרכים וזה צורת הקשר בינינו עכשיו אני מבקש ממך אני באמת לוקח את הברים הכי בסיסיים שלי, ואומר שאני רוצה את הקשר ואל את הדברים האלה.

מישהו סיפר לי היום שהיה בהתוועדות עם הרב יצחק בחימוש, נסעו יחד אחרי ההתוועדות. הרב יצחק דיבר עם אשתו בטלפון, היא שאלה אותו איך היתה ההתוועדות, הוא ענה "ברוך ה' התוועדות טובה", היא שאלה "כן? היה בסדר" הוא אמר "היה בסדר, היא שאלה "מה? לא היה לך קר". פתאום שמתי לב שכשהיא שואלת אם ההתוועדות היתה

טובה היא מתכוונת אם היה לו קר או חם?, היא שאלה אותו "הרי היית מצונן, היה לך צעיף?" היא שאלה אותו לפרטי פרטים. איך מסתכלים על קשר כזה? היא קשורה אליו פחות? זה לא קשור למקומות שבהם הוא נמצא? קשר זה כמו תלמיד שבא ושומע את המקומות העמוקים של הרב? לחשוב שקשר זה רק משהו עמוק זה קצת שיגעון. למה שאנחנו קוראים תפלה הם קוראים שטות, למה שהם קוראים תפלה אנחנו קוראים אולי תיקון המידות.

[מה עם קצת לצאת מעצמך. זה לא רק על הקריירה הרוחנית שלנו] ברור שצריך שיהיה ואהבת לרעך כמוך, ברור שאדם צריך להרגיש את הצרות של אחרים כמו הצרות שלו. [ומה עם הצרות של ה', שצריך גאולה]. את הביטוי שאמרת עכשיו הם מסוגלים לשמוע? [לא] אז אי אפשר... אין אצלם תפלה. [התכנית של ה' היא שתהיה גאולה] התכנית הזאת עובדת יופי הכל בסדר, רק צריך לחשוב אם תהיה שותף בזה.

בעצם הוא שאל שאלה, אתה אומר לי להתפלל כ"כ חזק על הצרות שלי, יוצא שאני מרוכז בבעיות הפרטיות שלי ואז אני נהיה אגואיסט. אני אומר לו לפי איך שאתה מבין את התפילה אז באמת זה יוצא שאתה אגואיסט, אבל לפי איך שאנחנו מבינים אז זה רק מוציא אותי מהאגואיזם שלי. בגלל שזה בדיוק מה שאני אומר לקב"ה שאני רוצה שהקב"ה יוציא אותי מהשטויות. עיקר התפלה זה לבקש שה' יוציא אותי מהשטויות שלי, השטות הכי גדולה היא שיש לי צרכים. אני לא רוצה להיות שקוע בתוך המציאות הנפולה.

^ל בזמן הבית כולם היו מתפללים כך במקום "המחזיר שכינתו לציון". זה שהיו רק אשכנזי מתפללים כך זה פשוט מסורת שנשארה. כמו שדיברנו פעם שאשכנזי הגיעו מבית

[זה נכון גם כשאני מתפלל על סתם דברים? על פרנסה] אין הכי נמי, כשאדם מתפלל על פרנסה אז בחסידות מביאים את הוזהר שזה נקרא לצוות "הב הב" ככלבים, זה באמת לא בסדר, באמת עיקר התפילה אצל חסידים זה על הריחוק מה'. נכון שגם פרנסה לפעמים זה חלק מזה. [אני בעצם בא לבקש עליהם ועושה בירור ובתוכו אני מרגיש ששעיקר הבעיה היא שאני מרגיש את הבעיות האלו?] או שזה עיקר הבעיה או שה' עשה לי את זה כדי לשבור אותי כדי שאפנה אליו. גם כשאני מתפלל על מה שמפריע לי בסופו של דבר אני מתפלל אל ה' ובאמת רוצה להגיד שאני רוצה שהוא ירצה, אני לא רוצה שהקב"ה יהיה כספומט, אני רוצה שהוא ירצה, אם הוא רוצה אז זה טוב לי, אם הוא לא רוצה אז לא. כלומר שהרצון שלו יותר חשוב לי מהתוצאה, זו תפלה של יהודי. יהודי מתפלל שה' ירצה ואל שהוא יעשה תוצאות.

בדרך כלל אדם שמתפלל על הכלל ולא על הפרט, זה בגלל שהוא חושב על זיכרון המידות יותר מאשר על תפלה. תפלה זה להתפלל על מה שאתה זקוק לו. אם פתאום אתה זקוק למשהו מענייני הכלל אז בסדר [מי שעוסק בצרכי ציבור פטור מתפלה] אפשר ככה להגיד, הם עסקו בצרכי ציבור ובאמת בטלו את התפלה.

[אבל בתפילה כן יש ענייני כלל, ירושלים, בית המקדש] זה אותו דבר, מי שמתפלל על צרכי הכלל אז הוא יתפלל על הגשמיות של ירושלים, מי שהוא חסיד אז כשהוא מתפלל על ירושלים הוא בעצם מתפלל על יראה שלמה. מה זה ירושלים? שיהיה פה מלא בתים! ירושלים זה בסוף יהיה קרבנות ו"שאותך לבדך ביראה נעבוד"^ל.

שני, מהתלמוד הירושלמי שהמשיכו עם מנהגי בית שני. הם אל היו קשורים לבבל, הבבלי הגיע אליהם אח"כ.

[יש בחסידות הרבה דיבור על המעלה של תפלה על אחרים] אבל זה בתנאי שמתפללים באמת כאילו זו צרה שלך. להתפלל על כלל זה רק אם יש צרה פרטית של הרבה אנשים. [למה? להתפלל על הכלל זה להתפלל על זה שהתכלית של ה' תתממש] להגיד שהתכלית של ה' תתממש, או שאתה לא מתכוון לתפלה, או שאם אתה מתכוון לתפילה אז אתה בעצם צריך להתפלל על רוחניות. זה נקרא התכלית של ה'. להגיד שהתכלית של ה' זה הכוונה שיהיה פה הרבה בתים בירושלים. [שה' יהיה נכוח במציאות] כן זה יראה שלימה [להתפלל שרק לי תהיה יראה שלימה, או שלכל ישראל תהיה יראה שלימה?] זה תלוי כמה זה נוגע לך, [שאומרים "ולירושלים עירך" בתפילה מה זה?] זה יראה שלימה, או שלי או שלך או גם שלי וגם שלך. בסוף אם אתה מתפלל על יראה של השני אתה צריך באמת להתפלל על זה, זה כמו "ואהבת לרעך כמוך", אם אני אוהב את השני כמו שאני אוהב את עצמי אז יוצא שכשאני דואג לו למי אני דואג? לעצמי. ככה אני צריך להתפלל עליו.

כשאני שומע אותך ואני רוצה ליישם את זה אני מרגיש שאני מתחיל לדמיין, הכלל לא יודע מה, תגיד לי מה אני צריך לא הבנתי. הייתי הרבה שנים במרכז, ובסוף לא הבנתי על מה הם אומרים. כאילו מה הכוונה לא הבנתי, אני חושב שבסוף הבנתי מה הרב קוק והרב צבי יהודה אומרים באיזשהו אופן.

[כל התפלה היא בלשון רבים, זה על פרט?] [בהברה חסידית יחיד ורבים נשמע אותו דבר...] זה אותו דבר, מהו זה "השיבנו"? אותי אותך אותנו, לא 'האומה'. מעניין אותך ונוגע לך הצרות של השני, צרות של הרבה אנשים, זה הפך להיות הצרה שלך.

יש סיפור על חסיד אחד שהביא לרבי רשימה שיתפלל ובתוך הרשימה היה אחד הצדיקים שהיהודי לא היה קשור אליו. הרבי אמר שזה סתם, אני לא צריך את ההמלצה שלך להתפלל עליו. הרבי ביקר אותו מאד על כך שהוא מנסה להתפלל בלי שזה נוגע לו.

הוֹדָעוֹת וְעֶכְפּוֹנִים

עלון מעמקים זקוק לך!

רוצה להיות נציג של העלון בישיבה או בבית הכנסת הקרוב?

צור איתנו קשר – 058-5277247 (עתי תור).

מדי יום ראשון מתקיים שיעור בחסידות (התחלנו מאמר פרק בעבודת ה') בבית הרב יצחק שפירא בשעה 21:30 בירושלים, רחוב הרב צבי יהודה 18, קומה 2 דירה 4.

בימי רביעי מתקיימים שיעורים בישיבת עוד יוסף חי ביצהר:
12:00 שיעור כללי במסכת כתובות; 15:15 שיעורים בספר התניא.
מוזמנים בשמחה!

לשמיעת שיעורים בקול הלשון 073-3718149.

לקבלת השיעורים השבועיים של הרב ניתן לפנות בדוא"ל אל
yosefperl@gmail.com.

למעוניינים נפתח פורום עיונים ודיונים בדברי הרב יצחק שפירא.
ניתן להירשם בדוא"ל ל-ataitor1@gmail.com.

בס"ד ספר חדש של הרב יצחק שפירא יוצא לאור – 'זה השער – ביאור לשער היחוד והאמונה'. הספר מתאר לנו הבנה בהירה מהי האמונה באחדות ה' על פי דברי אדמו"ר הזקן, על פיה כל המציאות כולה היא חלק בלתי נפרד מהקב"ה. על ידי הלימוד בספר, אנו יכולים ממש לראות בעיני רוחנו כיצד אנו והעולם כולו, לגמרי חלק מה' יתברך. לרכישה מוקדמת צור קשר – 058-5277247 (עתי תור).

